

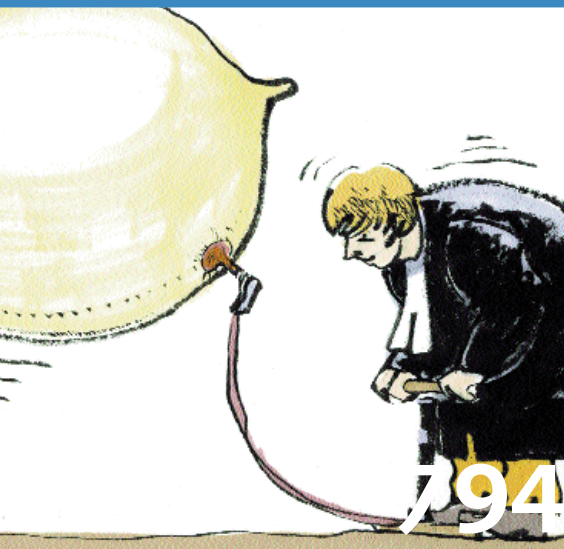
Inhoud

4 oktober 2002

787

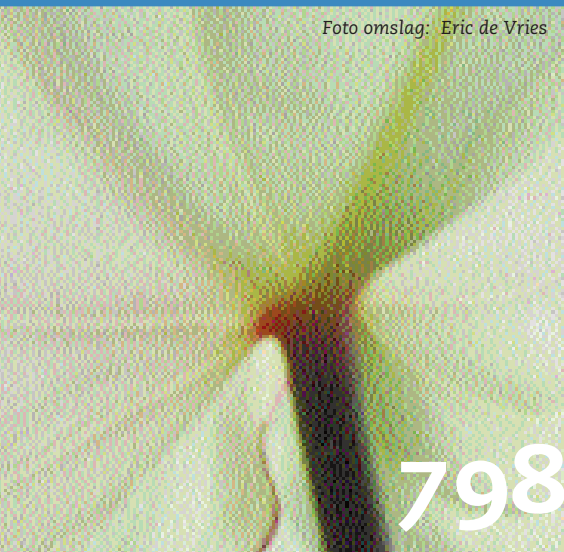
In de **jubileumdekenrede** constateerde deken Marek Guensberg dat 'de advocaat nog altijd voor 70% is samengesteld uit water en voor de overige 30% uit onafhankelijkheid, partijdigheid, deskundigheid en vertrouwelijkheid, maar zijn omgeving is haast onherkenbaar veranderd.' En hij pleitte voor een ordelandschap waarin een advocaat in Middelburg niet zevenmaal meer te vertellen heeft dan een advocaat in Amsterdam.

794

Met de **nieuwe faillissementswet** zouden faillissementen eenvoudiger op te heffen zijn en werkzaamheden en kosten worden beperkt. Maar sinds de wet 1 augustus jl. in werking trad zijn alle betrokkenen bij faillissementen er op achteruit gegaan. 'De wet dient de werkverschaffing.'

Foto omslag: Eric de Vries

798

Terwijl de kweekproducten een belangrijke pijler vormen van de Nederlandse economie – er wordt jaarlijks een kleine anderhalf miljard euro omgezet – wordt er maar weinig geschreven over het **kwekersrecht**. Een introductie en een gesprek.

In het komende nummer en daarna

- Alles over de **jubileumfeestweek** van de Orde
- Nieuwe wettelijke regels voor **verrekenbedingen**
- De curator is **helemaal terug**
- Veranderde **regeling** van het concurrentiebeding
- KNB-voorzitter over **samenwerking met advocaten**
- Wat doet het landelijk parket eigenlijk?

Van de orde

- 787** Jaarrede Ordevergadering
Deken M.W. Guensberg
- 794** De nieuwe Faillissementswet
Frits Kemp
- 798** Kwekersrecht
Ricardo Dijkstra
- 803** 'Zonder kwekersrecht kan ik hier de tent wel sluiten'
Jan Pieter Nepveu
- 804** Verplichte mediation
Christ'l W.M. Dullaert
- 807** Advocaat met een extraatje: een hoofddoek
Michel Knapen
- 810** Tunis werd Den Haag
Lucien Wopereis
- 812** Nieuwe klachtenregeling na veel verzet aangehouden
Jan Pieter Nepveu
- Vaste rubrieken**
- 786** Column
Het regelen van gedrag
Joost Beversluis
- 818** De balans van...
mr. Axel de Vree
Martine Goosens
- 815** Opinie
Noodwet tegen Van der G.
B. van der Goen
- 816** Reactie:
Loth is geen vijand van de vrije advocatuur
- 817** Iks ging weer eens pleiten
Leo van Osch
- 827** Disciplinaire beslissingen

820-826 Van de orde

- Orde-nieuws
- Orde-agenda
- Beroepsopleiding
- Permanente opleiding
- Personalia

COLOFON

82e jaargang – 4 oktober 2002 – nr. 18
Verschijnt elke twee weken.

Het *Advocatenblad* is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv. De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. W.K. van Duren
mr. W. Heemskerk
dr. L. Hesselink
mr. A.A.M. van der Meer
mr. O.H. Minjon
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
dr. mr. L.W.M. Wopereis
mr. M. Ynzonides

Bladmanagement

mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. M. Ynzonides
dr. L. Hesselink (Elsevier)
dr. mr. L.W.M. Wopereis (Orde)

Eindredactie

Linus Hesselink

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesselink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919

e-mail: lhesselink@cbi.nl

Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Bijdragen voor het Orde-deel

Nederlandse Orde van Advocaten,
Postbus 30851, 2500 GW Den Haag,
tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Zie ook: www.advocatenorde.nl

Uitgever

drs. J.W. van der Weele

Juridische Vacaturebank

www.jbb.nl

Beeld

Vormgeving: VILLA Y, Andre Klijns
Tekeningen: Floris Tilanus
De Pinguïn: W.C. van Manen, Stichting
Advocaten voor Advocaten

Lay-out

Dimitry de Bruin, Den Haag

Correctie

Sandra Braakmann

Druk

Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Postbus 90, 2380 AB Zoeterwoude
tel. 071-5897621, fax 071-5890580
e-mail: bdmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personeelsadvertenties: € 1,80 per mm bij een
kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 19: 4 oktober 2002
afl. 20: 18 oktober 2002

Abonnementen

Alle *advocaten*, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 133 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting. Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Klantenservice verzorgt de abonnementenadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@cbi.nl
Losse nummers: € 8

© Alle rechten voorbehouden. Niets uit dit blad mag worden veele-
voudig, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enige andere manier,
zonder voorafgaande toestemming van de uitgever. Voor het overnemen
van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere
compilatiewerken
(art. 16 Auteurswet) dient men zich tot de uitgever te wenden.

COLUMN

Joost Beversluis

Het regelen van gedrag

De gedragsregels voor advocaten hebben hun oorsprong in een tijd toen een voorkomen *tiré à quatre épingles* en nadrukkelijke beleefdheid binnen de balie troef waren, maar civiele procedures gevoerd werden op een manier die nu gekenschetst zou worden als institutioneel zinloos geweld. De Stichting Advocatur – indien toen existent – zou niet hebben geweten welke augiasstal het eerst binnen te gaan. Onze ‘ereregels’ zorgden voor gekamde haren en een zwart pak; voorzover enig hoger doel gepredikt werd verdampte dat op de gloeiende plaat van het systeem van rechtsbedeling.

Dat systeem is verbeterd door meer doelgerichte regels en de deformalisering van burgerlijke rechtsvordering. En nu de wet meer dienstbaar is aan een rechtvaardige uitkomst, nú kunnen onze gedragsregels zorgen voor het vernis van beschaving dat in elke krijg het verschil maakt tussen een gevecht en een moordpartij.

Wat leert ons dit over en ten behoeve van het heden? Een veelgehoorde hedendaagse klacht luidt dat heel Nederland inmiddels sluipenderwijs totaal is gedeformaliseerd, met schade aan onze beschaving tot resultaat. De roep om ‘normen en waarden’ klinkt – aahh let op, nu volgt een statement.

Ik heb iets met ‘normen en waarden’ en wel iets vijandigs en afwijzends. De term heeft bij mij die andere, ‘Amerikaanse toestanden’, verdrongen, als meest abjecte uiting van de gereformeerde vaderlandse dorpsmentaliteit. En het gepraat en geschrijf erover staat onbedreigd nummer 1 op mijn lijst van hatelijke nieuwsitems, ex aequo met het geroep van Dubbaya om Saddams huid (dit laatste trouwens vooral omdat het Oedipale van de voorgenomen Saddamicide zo evident is en desniettemin geen aandacht krijgt in de vrije pers. Scène op de ranch in Texas tijdens de maaltijd; George sr.: ‘Jij was altijd al te dom om voor de duvel te dansen’; George jr: ‘Maar ik ga die Saddam toch maar mooi kielhalen, waar pa te lullig voor was, he mam?’). Hierna spreek ik er echt nooit meer over.

Ik ben van 1973 – aanvang studie bedoel ik – en dus niet eens van de jaren van verbeelding en sodomie waarmee nu uit naam van God en Mammon, broederlijk verbonden, wordt afgerekend. Maar evengoed preferer ik als het er op aankomt de vrijheid van het individu boven het toegesproken worden met twee woorden, of boven een zitplaats in de tram, hoe begerlijk deze beide ook zijn. In die zin moet ik inderdaad weinig hebben van the world according to LPF/CDA evenmin als van hun herauten.

Waar was ik ook weer. O ja, rechtsvordering.

Balkenende en Heinsbroek willen als het ware terug naar het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering van vóór de Lex Hartogh. Ze zijn vergeten of hebben nooit meegemaakt wat dat concreet opleverde aan uitkomsten of willen die juist terug. Dat moet dus niet. En ze vergissen zich. Met onze normen en waarden, de ‘fundamentals’ – om een kreet te gebruiken die de mammonaanhangers beter zullen begrijpen – is niets mis. Nederland moet alleen opnieuw in de vernis. *Gedragsregels* moeten we hebben. *Gedrag* is ook immers waar het over gaat in de voorbeelden die tot dusver loskwamen (die van het onontkoombare realisme en simplisme zijn zoals alleen onder totale ingenomenheid met de eigen persoon aan de toog te midden van gelijken kan bloeien, maar die daarom niet minder juist zijn). Gedragsregels als beschavingscorrectie op de algehele deformalisering, die stellig neveneffecten kent waar geen applaus bij past, maar per saldo te verkiezen valt boven de oude formele orde.

Wordt het niet tijd dat de Orde aanbiedt het gewenste gedrag in tram en de Hollandse publieke ruimte te codificeren? Ik herinner mij nog de commissie-Bitter die zulk goed werk leverde voor ons.

Deken Guensberg en minister Donner spreken na hun lezingen met elkaar

Voortvarend vooruit

Op 27 september hield algemeen deken mr. M. Guensberg een jubileumdekenrede – de Advocatenwet en de Orde bestaan vijftig jaar. Hij constateerde dat de advocaat ‘nog altijd voor 70% is samengesteld uit water en voor de overige 30% uit onafhankelijkheid, partijdigheid, deskundigheid en vertrouwelijkheid, maar zijn omgeving is de laatste decennia haast onherkenbaar veranderd.’

En hij pleitte voor een ander bestuurlijk ordelandschap: ‘Een advocaat in Middelburg heeft binnen de balie bijna zeven maal meer te vertellen dan een advocaat in Amsterdam - dit gaat te ver.’

‘Wie belang stelt in wat groeit en leeft ziet geboeid toe, gespannen wachtend op wat komen zal. Zo vergaat het mij staande aan de wieg van deze nieuwe Orde, en zo zal het velen vergaan. Wat zal dit brengen?’ Met deze woorden opende mr. A.F. Visser van IJzendoorn, de eerste algemeen deken van de Nederlandse Orde van Advocaten in januari 1953 het Advocatenblad. De deken vroeg steun voor het nieuwe instituut en zag in de nieuwe Orde de mogelijkheid om met een alle advocaten vertegenwoordigend orgaan veel grotere invloed uit te oefenen.

Aldus zou kunnen worden bevorderd dat wat nodig was om het voortbestaan van een goede, voor de maatschappij werkelijk van belang zijnde, balie te verzekeren.

De gevraagde steun en erkenning heeft de Orde de afgelopen vijftig jaar ruimschoots gekregen. Steun van de leden en van de politiek. Ook steun van andere organisaties in de rechtspleging, de journalistiek en van zusterorganisaties over de gehele wereld.

Wij zijn trots op de aanwezigheid van de minister van Justitie, de heer Donner en van de President van de Hoge Raad, de heer Haak, en van vele vertegenwoordigers van al de organisaties die ik zojuist noemde. Ik breek met een traditie en noem deze keer verder geen namen.

De Advocatenwet

De wens om te komen tot een balie die ‘zich tot een zodanig peil zou verheffen dat zij zoveel mogelijk zou beantwoorden aan de eisen die het rechtzoekend publiek met recht kon stellen’, was

VAN DE ORDE

al verwoord in 1939 in 'Het overleg over verbetering van den huidige toestand in de advocatuur' ten huize van jhr. mr. A.K.C. de Brauw. Diezelfde wens legde de Nederlandse Advocatenvereniging in 1942 ten grondslag aan installatie van de Commissie Drost. Die Commissie rapporteerde uiteindelijk in april 1946 en stelde voor om het informele overleg tussen de Raden van Toezicht en het 'Klein Comité', bestaande uit de dekens van Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Utrecht en Haarlem, te vervangen door een bij Wet in het leven te roepen Nederlandse Orde van Advocaten. De commissie wilde ook dat de Orde verordenende bevoegdheid zou krijgen. Het initiatief van de Nederlandse Advocatenvereniging werd welwillend ontvangen door de toenmalige minister van Justitie, die in 1948 kwam met een ontwerp van Wet dat was gebouwd conform de plannen van de commissie-Drost.

Advocaten zouden geen advocaten zijn als niet een periode was gevolgd waarin men elkaar nog eens zorgvuldig duidelijk maakte dat er zelfs over gedegen plannen van een deskundige commissie diepgaand van mening kan worden verschild. Voor- en tegenstanders van een publiekrechtelijke ordening van de balie, en bijvoorbeeld van participatie van professionele rechters in de tuchtcolleges, hielden elkaar enige jaren aan de praat. Een ledenraadpleging in 1951 leverde een krappe meerderheid op die vóór een wettelijke regeling der balie was. De behandeling in de Tweede en Eerste Kamer leverde vervolgens geen noemenswaardige problemen op en de Advocatenwet die aldus totstandkwam, maakte de balie tot een zelfstandige maatschappelijke factor met een wettelijke status. Heeft de Orde de samenleving en de advocaten die daarvan deel uitmaken datgene gebracht wat met de Advocatenwet, die op 23 juni 1952 door Koningin Juliana werd getekend en die op 1 oktober 1952 van kracht werd, werd beoogd?

Vormt de balie een eenheid onder een gezaghebbende centrale leiding? Wordt met voldoende kracht tot gelding gebracht wat de opvattingen zijn van de advocatuur over haar gerechtvaardigde eigen belangen en over de belangen van al diegenen die met het recht in aanraking komen?

Een gedegen antwoord op deze overzichtelijke vragen draagt onwillekeurig een karakter dat de

President Haak van de Hoge Raad en minister Donner in het RAI-gebouw

complexiteit van de huidige samenleving weerspiegelt. Hoewel de advocaat niet wezenlijk is veranderd, omdat hij nog altijd voor 70% is samengesteld uit water en voor de overige 30%

geworden van generalisten tot specialisten, en een relevant deel van de laatste categorie is zich mede gaan toeleggen op cliënten uit andere rechtsstelsels dan het Nederlandse.

‘De computer zal in de toekomst wellicht ook in ons beroep een steeds grotere rol gaan spelen. Aan een verdere verzakelijking van ons beroep zal dan ook niet te ontkomen zijn.’

Mr. F.F. Hooft Graafland, dekenrede 1969

uit onafhankelijkheid, partijdigheid, deskundigheid en vertrouwelijkheid – begrippen die vreemd genoeg in de Advocatenwet zelf nauwelijks terug te vinden zijn –, is de omgeving waarin de advocaat zijn werk doet de laatste decennia haast onherkenbaar veranderd. Het aantal advocaten nam in vijftig jaar toe met de factor zeven. Advocaten hebben moeten leren omgaan met de duizelingwekkende snelheid van de moderne communicatiemiddelen. Juist voor een beroep dat als belangrijkste product het gesproken en geschreven woord voortbrengt, heeft dat enorme veranderingen teweeggebracht.

Advocaten zijn in de meeste gevallen geworden van vrije beroepers tot ondernemers, maar zij zijn trouw gebleven aan hun traditionele werkterrein bestaande uit een brede juridische adviespraktijk en procesbijstand. Veel advocaten zijn

De confraternele verhoudingen zijn gemiddeld genomen stellig minder welwillend geworden en ook de verhoudingen met cliënten en met wederpartijen zijn scherper dan voorheen. De grote dynamiek in de advocatuur heeft tot gevolg dat de Orde haar doelstellingen wel voortdurend nastreeft, maar ze nog niet allemaal heeft bereikt. De Orde is er al vijftig jaar, maar is er natuurlijk nog niet!

De balie vormt mede dankzij de structuur die de Advocatenwet biedt een eenheid. Ondanks de grote en zeker ook wenselijke pluriformiteit van advocaten vinden advocaten elkaar bovendien steeds op de essentialia van het advocatenberoep. Die scheppen een eenheid van denken en doen die werkelijk voelbaar is in de advocatenwereld. De convergerende kracht van de eenheid is bovendien sterker dan de divergerende kracht die natuurlijk voortvloeit uit verschillen in kantoor-grootte, praktijksamenstelling, inkomen en beroepsopvatting.

Er is onmiskenbaar een centrale en veelal ook gezaghebbende leiding van de Orde. De Orde spreekt duidelijke taal die ook goed wordt verstaan door de balie, de politiek en de samenleving. Er is een constructieve en vruchtbare samenwerking met vooral het ministerie van Justitie. In die samenwerking is de Orde geenszins ondergeschikt of afhankelijk. De Orde krijgt, maar verdient ook respect. De Orde is een volwaardige gesprekspartner van de Raad voor de

VAN DE ORDE

Rechtspraak en van het College van Procureurs Generaal en van de organisaties van min of meer verwante beroepsgroepen.

Daar waar nodig laat de Orde haar tanden zien; soms bijt zij zich vast als een terriër.

In de Nederlandse samenleving is de toegang tot de rechter en het recht via deskundige advocaten verzekerd en tegelijkertijd vervult de balie een maatschappelijk uiterst nuttige zeeffunctie in de vraag naar rechterlijke inmenging. De regelgeving van de Orde beschermt de instandhouding van de kernwaarden van het advocatenberoep, en daarmee wordt een aanwijsbaar algemeen en rechtsstatelijk belang gediend. De Advocatenwet en de Orde die daaruit geboren werd, hebben dus gebracht wat destijds werd beoogd.

Er is in vijftig jaar gelukkig ook veel gebeurd wat in 1952 niet te voorzien was, maar de Orde en de Advocatenwet hebben bewezen dat het model waarin zij gegoten zijn flexibel genoeg is om de ontwikkelingen bij te houden en daar waar nodig te beteugelen of juist te faciliteren. De groei van de balie van 1.800 naar 12.000 advocaten, de Maagdenhuisbezetting en met name de principiële strijd tussen stagiaires en hun patroons die daaruit voortvloeide, de leemte in de rechtshulp en de sociale advocatuur die daaruit geboren werd, de verplichte beroepsopleiding en de permanente opleiding (waarmee Nederland nog steeds vooroploopt in Europa), de eerste en de tweede fusiegolf en de internationalisatie, de specialisatie de marktwerkingsoperatie en de geboorte van de advocaat in dienstbetrekking van niet-advocaten, de multidisciplinaire samenwerking en de gevolgen van de Europese vestigingsrichtlijn. Het zijn stuk voor stuk ontwikkelingen die, soms moeiteloos en soms met kunst- en vliegwerk – maar altijd binnen de structuur zoals die vijftig jaar geleden is gebouwd – een goede plek hebben gekregen.

De Orde is, anders dan het etiket dat sommigen haar opplakken, niet behoudend en star. De Nederlandse advocatuur loopt internationaal gezien in veel opzichten voorop en dat is mede te danken aan de Orde en aan haar architect, de Advocatenwet 1952.

Verantwoordelijkheid

De Advocatenwet schiep mogelijkheden, maar vooral ook nieuwe verantwoordelijkheden. De Orde is verantwoordelijk voor de leden en het

klimaat waarin advocaten hun belangrijke werk doen. Zij is ook medeverantwoordelijk voor goede en eerlijke rechtspleging en voor toegang tot de rechter en het recht. Die verantwoordelijkheid behelst ook het instaan voor voldoende aanbod, dus voor voldoende goede advocaten, in de gesubsidieerde rechtsbijstand. Lezend in de dekenredes van de afgelopen vijftig jaar ben ik er werkelijk van geschrokken dat de roep om adequate toevoegingsvergoedingen, die voortdurend en in vele toonzettingen is gedaan, zo weinig respons heeft gekregen. Een volwassen rechtsstaat mag niet beknibben op het burgerrecht van toegang tot het recht en de rechter. In Nederland is het echter in belangrijke mate aan een groep van thans nog slechts 3.500 advocaten te danken dat de funeste gevolgen van onderbetaling van advocaten in de gesubsidi-

‘Daarom is het onvermijdelijk dat bij iedere afzonderlijke stap die de Algemene Raad zet op weg naar vooruitgang er wel een categorie advocaten is te bedenken die zich juist door die ene stap niet erg aangesproken voelt.’

Mr. L.C.J.M. Spigt, dekenrede 1990

dierde rechtsbijstand grotendeels zijn uitgebleven. De overheid werkt wat dat betreft al veel te lang in ‘borrowed time’, en dat gaat zeker niet lang meer goed.

Ik heb welgemeend hoog opgegeven van onze goede verhouding met het ministerie van Justitie. Juist in relatie tot het dossier van de gefinancierde rechtshulp verplicht onze vriendschap mij om een duidelijke waarschuwing te laten horen. Het probleem in de rechtshulp wordt niet opgelost en zelfs niet verzacht door het maken van steeds weer nieuwe plannen, of door het invoeren van steeds meer controle of door het voortdurend zoeken naar andere reken- of honoringsmethoden. Het probleem kan alleen worden

opgelost indien de overheid eindelijk behoorlijk zal gaan betalen voor de diensten die men afneemt. Blijft men er voor kiezen om dat niet te doen, dan loopt de rechtsstaat zware averij op.

Andere zorgen

De advocaat is gelukkig ontsokkeld. Zonder voetstuk staan advocaten steviger in de samenleving, en veel dichterbij de partijbelangen die zij hebben te dienen. De beoefenaar van het nobile officium is gaandeweg een gewoon zakelijk dienstverlener geworden. Sommige advocaten werden zelfs dagelijkse kost voor zappend Nederland. Dominus litis is de advocaat nog immer, maar hij voert thans heerschappij over de aan hem voorgedragen geschillen in nauwe samenspraak met zijn cliënt, die er ook recht op heeft om zodanig door zijn advocaat geïnformeerd te worden dat hij zelf medebesliser kan zijn. De advocaat werd in steeds meer gevallen de vertolker van het standpunt van de mondige, assertieve en vooral ook calculerende burger tegenover een sterke en in veel gevallen bureaucratische overheid. De advocatuur bleef gelukkig ook de luis in de pels. Advocaten zijn, zoals prof. L.H.A.J.M. Quant ze omschreef, nog immer de ‘ganzen op het Capitool’, dus de bewakers van democratische burgerrechten.

De gerechtvaardigde strijd tegen het witwassen van misdaadgeld en tegen het terrorisme heeft het recht om in vertrouwen met een advocaat te mogen communiceren enigszins uitgehold. Daarbij is door het laatste paarse kabinet beslist te weinig respect betoond voor de bijzondere positie die advocaten in een moderne rechtsstaat innemen. De voor de overheid zeer moeilijke afweging tussen belangen van opsporing en veiligheid enerzijds en individuele burgerrechten anderzijds, is niet altijd zuiver gemaakt.

Dat is onmiskenbaar mede het gevolg van het veelal zonder grond gevolg geven aan onbewezen verdachtmakingen van advocaten. Het moet echter duidelijk zijn dat de advocatuur dergelijke verdachtmakingen zeker niet verdient. ‘Regimes die advocaten verdacht maken staan niet aan de zijde van de democratie,’ zo sprak le bâtonnier van de Parijse Orde tijdens de Rentrée du Barreau 2001. Dat is misschien wel wat ongenueanceerd, maar toch moeten wij dergelijke boodschappen serieus nemen. Met rechtsstatelijke waarden en burgerrechten mag niet lichtzinnig

worden omgegaan. Ook niet en misschien wel zeker niet als het ons even goed uitkomt om een oogje dicht te doen!

De toekomst

Natuurlijk is het onvermijdelijk dat er ter gelegenheid van het tiende Ordelustrum wordt teruggekeken in de tijd. Veel uitdagender is het echter om vooruit te kijken.

Zo is bijvoorbeeld de vraag naar de uiterste houdbaarheidsdatum van de Orde relevant. Bovendien begint op vijftigjarige leeftijd het zoeken naar antwoorden op belangrijke levensvragen al enige urgentie te krijgen. In elk geval past het om na te denken over de veranderende rol van advocaten in de maatschappij en dus ook over de rol van een zelfregulerende publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie waarin die advocaten verplicht verenigd zijn.

In de toekomst kijken is razend ingewikkeld, zo niet onmogelijk. Ik hoorde eens opmerken dat de toekomst bekijken zoiets is als het licht aan doen om te kunnen zien hoe het donker eruitziet. Toch zijn er vaak ontwikkelingen en tendensen die kunnen worden geëxtrapoleerd, zodat een logisch te verwachten gevolg kan worden beschreven. Zo ontstaat een toekomstbeeld, dat zich overigens wel sterk kenmerkt door subjectiviteit.

Ik schroom niet om mijn verwachtingen voor de naaste toekomst, bijvoorbeeld voor de komende tien jaar, met u te delen. Niet iedereen zal blij zijn met het beeld dat ik schets maar dat hoeft ook niet.

Kwaliteit

De Orde heeft de plicht om een integraal kwaliteitsbeleid te voeren. De kwaliteit van alle advocaten moet bevorderd worden, en in de toekomst zal daaraan nog meer dan nu gerichte aandacht gegeven worden. Een burger doet zelfs in de enigszins gejuridiseerde samenleving waarin wij leven maar een enkele keer een beroep op een advocaat, en eigenlijk zou het zo moeten zijn dat hij geen ondeskundige, of onvoldoende geïnteresseerde of onvoldoende geëquipeerde advocaat kan treffen. Voor een ondernemer, organisatie of overheid die vaker van advocatendiensten gebruik maakt geldt natuurlijk hetzelfde.

Aan het scala van kwaliteitsinstrumenten dat

de Orde in werking heeft zullen er dus zeker nog vele worden toegevoegd, zelfs als dat de praktijkvoering bemoeilijkt. Wat het zwaarst is moet het zwaarst wegen.

Een goede permanente opleiding van advocaten, goede regels betrekkelijk op een adequate kantoororganisatie, een verplichte verzekering tegen beroepsaansprakelijkheid, een goed stelsel van gedragsregels, doelmatig toezicht door ordebestuurders en uiteindelijk door de tuchtrechter, het zijn alle onmisbare en waardevolle schakels in de ketting van kwaliteitszorg. Maar de ketting zal wat verlengd en wat veredeld moeten worden.

Instrumenten zoals intervisie, intercollegiale toetsing en onderzoek naar klanttevredenheid zullen zeker gaan behoren tot de gewone advocatenpraktijk. Hoewel de sociale controle op advocaten groot is, al was het alleen maar omdat ook de wederpartij vaak een advocaat heeft en omdat de rechter in veel gevallen kan zien wat advocaten presteren, zal er ook actief gelet moeten worden op de integriteit van advocaten.

De overgrote meerderheid van de advocatenkantoren heeft van nieuwe eisen overigens niets te vrezen, omdat zij nu al een hoge kwaliteitsstandaard hanteren. Door en met de invoering van een kwaliteitstoets en kwaliteitswaarborgen zullen minder kwaliteitsbewuste advocaten gedwongen worden tot extra investeringen in kwaliteit.

De lat zal zo hoog worden gelegd dat advocaten het A-merk in de rechtsbijstand zullen blijven, ook nu de concurrentie toeneemt en ook nu de commercialisering soms dreigt af te leiden van waarom het werkelijk gaat, te weten procesbijstand en juridisch advies op het hoogste niveau!

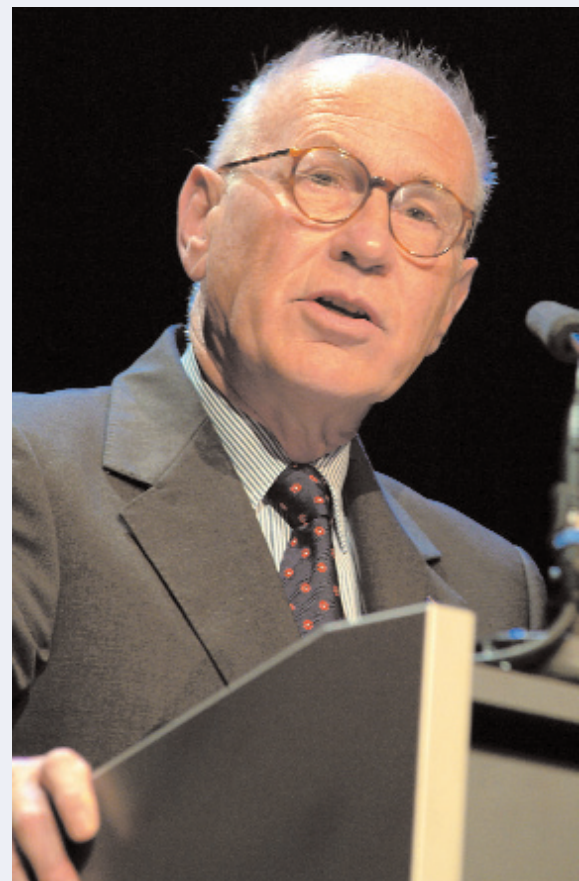
De specialisatiegraad van advocaten is hoog en houdt in elk geval minstens gelijke tred met de vraag van de markt. Zo hier en daar lijkt zelfs wel eens sprake te zijn van 'overkill'. Ik moet dan steeds weer denken aan het oude vrouwtje dat zich komt beklagen omdat twee overijverige padvindsters haar hebben geholpen bij het oversteken, terwijl zij helemaal niet naar de overkant wilde.

Veel waarborgen betrekkelijk op specialistische kennis van advocaten zijn er vooralsnog niet. Ik verwacht daarom dat de specialisatieverenigingen van advocaten samen met de Orde zullen komen tot afspraken over bepaalde vormen van licentie-

advocatuur. Natuurlijk zijn ook de andere spelers in de rechtspleging gehouden om verder te investeren in kwaliteit. Ik ben er van overtuigd dat bijvoorbeeld beter en duidelijker gemotiveerde vonnissen sterk remmend zullen werken op het aantal appèlzaken. Vonnissen zijn nu, als gevolg van productiedruk op rechters, vaak ondragelijk dun gemotiveerd en dat is vragen om onbegrip bij procespartijen en dus om aanwas van de appèlstream. Een investering in tijd en ondersteuning voor rechters levert dus alleen maar besparingen op.

Kleine kantoren

Kijkend naar de toekomst ontkomen wij er niet aan om de kleinste advocatenkantoren ter sprake te brengen. Die kantoren worden evenals de grotere bevolkt door goede en heel soms door iets minder goede advocaten. Het is beslist onjuist om te suggereren dat kleine advocatenkantoren slechtere advocatenkantoren zijn. Een probleem om te voldoen aan een aantal van de steeds maar in intensiteit toenemende kwaliteitseisen hebben ze echter in een aantal gevallen wel. Het tweehandtekeningenstelsel dat geldt bij het beheer van gelden van derden is daarvan een

President Haak spreekt de ordevergadering toe

VAN DE ORDE

illustratie. Bovendien is investeren in vaak dure kwaliteit voor de kleinste kantoren lastig en zijn ook zaken zoals vervanging bij ziekte of vakantie en het zoeken en vinden van praktijksegmenten waarop men zich wil toelagen veel meer dan op grotere kantoren een hindernis.

In 2010 zullen er, naar mijn inschatting, ook minder echte eenmanskantoren zijn dan de 1.200 die er nu in Nederland zijn, mede omdat ik verwacht dat het beleid van de Orde er op gericht zal zijn om 'klontering' van eenmanskantoren te bevorderen. Anders dan in de wereld van culinaire hoogstandjes zouden klontjes in de advocatuur wel eens kwaliteitsverhogend kunnen werken.

Advocaten op kleine kantoren zijn vaak geboren individualisten, en veel van hen zullen het met dergelijke ontwikkelingen moeilijk hebben. Zij zullen moeten zoeken naar systemen waarin juist datgene samen gedaan gaat worden wat wenselijk is en waarin zij toch over hun eigen domeinen kunnen blijven heersen. Samenwerking op het niveau van de kantoororganisatie behoeft de autonomie over de praktijkvoering niet in de weg te staan. 'Voordeurdelingen' of het maken van bestendige afspraken over waarneming, klachten en gelden van derden met één of meer andere advocaten, of de figuur van de kantoorcombinatie. Het zijn allemaal voorbeelden hoe een wat grootschaliger 'back office' een kleinschalig beroepsbedrijf ongemoeid kan laten.

Overheid in advocatenland

Tegenover het recht op onafhankelijkheid en zelfregulering, dus de status van 'overheid in advocatenland', staat de dure plicht van het proactief en slagvaardig letten op de goede zaak van de goede praktijkuitoefening.

In het arrest van het Hof van Justitie in de 'NOVA-case' is bevestigd dat de Orde zichzelf als ondernemingsvereniging kan plaatsen buiten de toets aan mededingingsregels, voorzover de regelgeving van de Orde in redelijkheid noodzakelijk is voor de bescherming van de essentialia van het beroep van advocaat. In de toelichting op het nieuwe artikel 28 van de Advocatenwet, dat de verordenende bevoegdheid van de Orde reguleert, wordt nog eens duidelijk gemaakt dat de Orde haar recht van zelfregulering ook moet gebruiken als dat in het maatschappelijk belang gewenst is.

Indien de Orde de advocatuur niet afdoende, en dus vooral ook mede in het algemeen belang van de rechtzoekende, zou besturen, zou ingrijpen door de wetgever – bijvoorbeeld door wijziging van de PBO-status van de Orde in een veel minder onafhankelijke ZBO-status – niet uitgesloten zijn. Daarom zal de Algemene Raad haar koers met precisie blijven uitzetten. Het criterium dat in de NOVA-case is aangelegd geldt natuurlijk niet alleen voor de Orde, maar ook voor de Rijksoverheid. Men moet dus niet aan de Orde vragen om advocaten te onderwerpen aan regels die in redelijkheid niet noodzakelijk zijn om de essentialia van het advocatenberoep te beschermen.

In de toekomst zal, minder dan in het verleden wel eens het geval is geweest, gewerkt moeten worden vanuit de gedachte dat bijna alle advocaten zich in de besluitvorming die hen raakt zouden moeten kunnen vinden. Er zullen bij tijd en wijle minder populaire maatregelen getroffen moeten worden om een geloofwaardige en slagvaardige balie te versterken. Het College van Afgevaardigden zal enerzijds ter wille van de zo belangrijke democratie binnen de Orde goed naar de achterban – de leden van de plaatselijke Orden – moeten luisteren, maar anderzijds ook moeten wennen aan besluitvorming bij gewone meerderheid. Er zal in de toekomst meer geregeld moeten worden dan alleen datgene wat kan rekenen op het grootst mogelijke draagvlak binnen de advocatuur.

Vijf Raden van Toezicht en Eén Algemene Raad

Het arrondissement Amsterdam telt 3.300 advocaten. Het arrondissement Middelburg telt 140 advocaten. Amsterdam heeft zeven afgevaardigden en dus zeven stemmen in het College van Afgevaardigden. Middelburg heeft twee stemmen in het College van Afgevaardigden. Zeventig advocaten in Middelburg hebben in het Ordeparlement evenveel macht als 470 advoca-

'Geen leven zonder rechtsstaat en geen rechtsstaat zonder balie.'

Mr. P.J.M. von Schmidt auf Altenstadt,

dekenrede 1998

ten te Amsterdam. Een advocaat in Middelburg heeft binnen de balie dus bijna zeven maal meer te vertellen dan een advocaat in Amsterdam. Nu kunnen Amsterdammers zo nu en dan best een lesje in nederigheid gebruiken, maar dit gaat te ver.

In negentien arrondissementen zetelen negentien Raden van Toezicht met negentien grotere en kleinere bureaus. In een klein land als Nederland is dat, vooral ook gezien de verworvenheden van moderne communicatietechnieken, erg veel.

Een herindeling van het bestuurlijke Orderechtspraak lijkt aangewezen. Waarom zou er niet eens serieus nagedacht kunnen worden over een indeling in vijf ressorten in plaats van in negentien arrondissementen? Vijf Raden van Toezicht, voorgezeten door vijf regionale deken, zouden samen met de Algemene Raad, voorgezeten door de landelijk deken – die tevens voorzitter zou zijn van een 'nationaal dekenoverleg' – een slagvaardig team kunnen vormen. De Raden van Toezicht zouden zich als gevolg van de schaalvergroting een wat groter professioneel apparaat kunnen veroorloven. Daardoor zou het lidmaatschap van de Raden meer bestuurlijk en minder uitvoerend, en als gevolg daarvan wellicht ook minder tijdrovend kunnen worden.

De vereiste 'local knowledge' zou kunnen worden behouden door de Raden van Toezicht zo samen te stellen dat voor elk groter conglomeraat binnen het ressort een bestuurszetel beschikbaar is. De werkwijze, rechten en bevoegdheden van het College van Afgevaardigden zouden ook onder de loep genomen moeten worden. Voor het voortbestaan van de Ordedemocratie is immers van onschatbaar belang dat het College zich ontwikkelt in de richting van een echt parlement met ruime controlerende bevoegdheden.

Het is uitermate makkelijk om bezwaren tegen deze nog erg oppervlakkige gedachten te bedenken. Daarmee moet echter voorzichtig omgesprongen worden, want alleen een open, niet bij voorbaat te negatieve discussie over deze onderwerpen kan veel bijdragen aan het succesvol zoeken naar een wellicht beter model. Daarom zal de Algemene Raad nog dit jaar een commissie installeren die diepgaand zal nadenken over de wenselijkheid van bestuurlijke vernieuwing binnen de Orde en over mogelijkheden daartoe.

Minister Donner op de ordervergadering

Bijwerkingen van de marktwerking

De implementatie van de aanbevelingen van de Interdepartementale werkgroep Domeinmonopolie Advocatuur heeft veel werk maar weinig echte problemen opgeleverd. Je zou kunnen zeggen: 'Een goed rapport doet goed volgen'. Er worden, ook op het gebied van de rechtspleging, als gevolg van materieondeskundigheid van de aangewezen commissieleden of als gevolg van een te eigenwijze wijze van werken, heel wat minder goede rapporten uitgebracht. Die blijken dan ook meestal een zachte dood te sterven.

Op een enkel punt is in de nabije toekomst echter ook correctie nodig van opvolging van de aanbevelingen van de commissie-Cohen die het MDW-rapport produceerde. Dat geldt de volledige afschaffing van het calculatieschema en het adviestarief. Natuurlijk mag het niet de bedoeling van de Orde zijn om met aanbevelingen over tarieven een minimumtarief in de markt te zetten. Vooral in het kader van bijstand aan particulieren die net buiten het bereik van de gesubsidieerde rechtsbijstand vallen is de bescherming van een richttarief particulieren echter dringend gewenst. Anders dan het veel en vaak foutief besproken verbod van de Orde op 'no cure no pay', belemmert de afwezigheid van een richttarief particulieren een goede prijsvorming. Met een richttarief zou voor de cliënt houvast geboden worden in de onderhandeling over tarief en rekenmethode, die aan aanvang van elke nieuwe zaak vooraf behoort te gaan.

Vergoeding rechtsbijstand naar 94 euro

Minister Donner van Justitie gaat het kabinet voorstellen de vergoeding voor de gefinancierde rechtshulp te verhogen met 7 euro naar in totaal 94 euro per punt. De verhoging moet uiterlijk 1 juli 2003 'ten minste gedeeltelijk gerealiseerd zijn', aldus de minister vanmorgen in zijn toespraak tijdens de 50e Jaarvergadering van de Orde.

De benodigde middelen worden gevonden door een verhoging van de eigen bijdrage. Op deze wijze moet ook de 'opvallende procesbereidheid' van burgers worden afgeremd, aldus Donner. 'Wij moeten het ontstaan van een claimcultuur tegengaan'. Algemeen deken M. Guensberg toonde zich tevreden over de toezegging van de minister. 'U heeft aangegeven zich in te zetten voor de verhoging. Daarvoor is de Orde u dankbaar', zei Guensberg.

Uit Orde van de Dag, 27 september 2002, 14.00 uur.

Het is ook opmerkelijk dat niemand bezwaren tegen vaststelling van een richttarief heeft, maar dat een te rigide, eigenlijk doorgeslagen, marktdenken toch aan een en ander in de weg blijkt te staan. De Algemene Raad zal een toekomstige ontwikkeling tot herinvoering van een richttarief voor particulieren inzetten door terzake overleg met de politiek te openen.

Slot

Op je verjaardag mag je altijd een beetje zelfbewuster en een beetje meer zelfingenomen zijn. Denkend over de toekomst van de Orde zou mede daarom wel gezegd kunnen worden dat de wet van de remmende voorsprong er borg voor

staat dat er geen revolutionaire veranderingen in het verschiet liggen. De Orde is voor advocaten, maar vooral voor de samenleving een goede belegging in recht, rechtvaardigheid en rechtsbescherming. Dat zal de Orde tot in lengte van jaren blijven, hoewel rendementen uit het verleden zoals u weet geen garantie zijn voor de toekomst.

Vooralsnog is er echter maar één koers van belang. Een koers naar een nóg democratischer Orde, waarin goed onderlegde advocaten hoge en betaalbare kwaliteit leveren aan eenieder die zijn recht zoekt. Een koers die kortweg kan worden aangeduid met: voortvarend vooruit!

In het volgende nummer doet de redactie verslag van de feestweek van de Orde: impressies en analyses van de symposia en de gasten (red.)

Foto: Jiri Büller

*Wet Vereenvoudigde Afwikkeling
van Faillissementen dient de werkverschaffing*

Minder eenvoudig, meer afwikkeling, meer kosten

Met de wet Vereenvoudigde Afwikkeling van Faillissementen moest het eenvoudiger worden om faillissementen op te heffen en werkzaamheden en kosten te beperken. De wet trad 1 augustus jl. in werking; sindsdien zijn alle betrokkenen bij faillissementen er op achteruit gegaan.

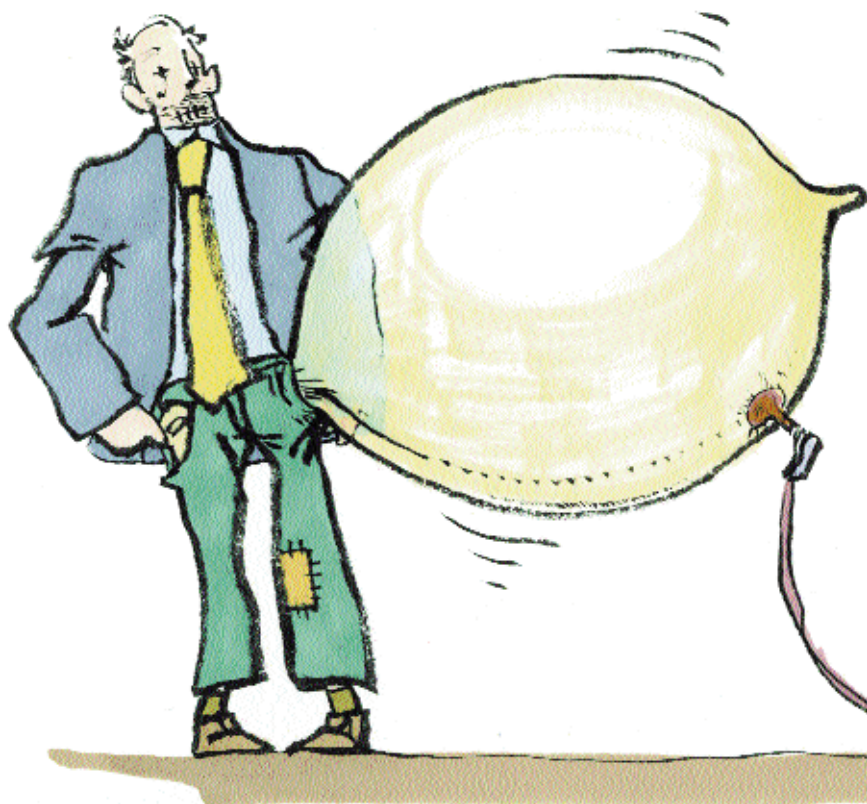
Frits Kemp
advocaat te Amsterdam

De oorspronkelijke Faillissementswet uit 1893 wordt algemeen beschouwd als een goed doordachte en consistente wet, die echter nodig gemoderniseerd moet worden. De invoering enkele jaren geleden van de Wet Schuldsanering Natuurlijke Personen veroorzaakte allerlei problemen, waarvan het voornaamste is dat in de grote steden onvoldoende bewindvoerders te vinden zijn. Hetzelfde geldt voor de Faillissementskamers die onderbezet zijn om de toestroom te verwerken. Van deze

ervaringen heeft de wetgever helaas niet veel geleerd. Want eindelijk hadden de zoete vruchten van tien jaar wetgeving¹ kunnen worden geproefd. Zoet? De smaak blijkt zuur: crediteuren, Faillissementskamers en curatoren zijn slechter af dan voorheen.

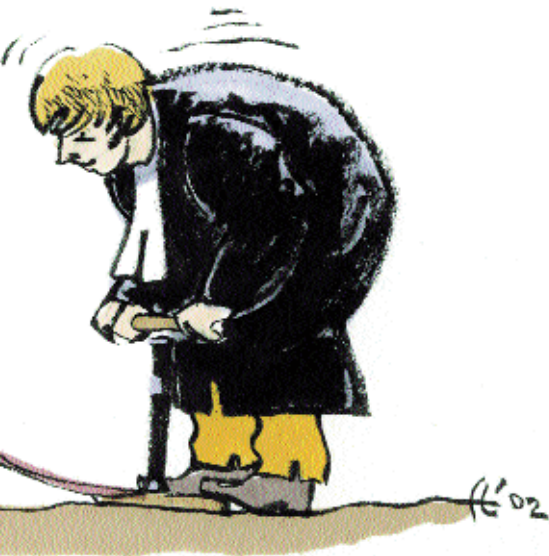
Oneigenlijke opheffing

Het faillissementsrecht is dus in beweging en met een aantal recente wijzigingen worden technische verbeteringen beoogd.² Uitgangspunt blijft dat schuldeisers zoveel mogelijk recht hebben op voldoening van hun vorderingen. De wetgever wilde deze doelstelling verhelderen en het faillissementsrecht 'op maat' maken. De vereenvoudigde afwikkeling werd nodig geacht

De curator moet alle bekende crediteuren twee keer schrijven dat ze niets ontvangen – dat is werkverschaffing

om een wettelijke basis te geven aan de zogenaamde oneigenlijke opheffing. Hierbij betaalt de curator de boedelschulden en maakt de rest van het beschikbare actief over naar de Belastingdienst en het UWV. Vervolgens wordt het faillissement met toepassing van art. 16 Faillissementswet opge-

heven. Deze wijze van opheffing wordt oneigenlijk genoemd, omdat het nooit de bedoeling van de wetgever is geweest dat een faillissement zou worden opgeheven als er faillissementsschulden³ werden betaald. Bovendien biedt art. 19 Invorderingswet aan de curator de mogelijkheid om betalingen aan de Belastingdienst te doen, maar niet voor het doen van betalingen aan het UWV of voor de kosten van de faillissementsaanvraag.

Er waren echter redenen te over om de werking van art. 16 Faillissementswet wat op te rekken. Als dat niet zou gebeuren zouden alle crediteuren moeten worden opgeroepen om in een verificatievergadering te verschijnen, hetgeen elk doel zou missen. De crediteuren krijgen immers

niets omdat de Belastingdienst een hoger voorrecht heeft. Deze constructie van de oneigenlijke opheffing heeft tientallen jaren probleemloos gefunctioneerd.

Contra legem

Dat de praktijk en de wet niet helemaal op elkaar aansloten laat zich verklaren door een aantal ontwikkelingen. Allereerst is de belastingdruk veel groter dan 120 jaar geleden. Daarnaast bestond er vroeger geen stil pandrecht⁴ en bovendien zijn er veel meer bevoorrechte schulden ontstaan. Ten slotte laat de jurisprudentie een duidelijke tendens zien om steeds meer schulden als boedelschulden aan te merken. Omdat het beschikbare actief daardoor ontoereikend wordt om faillissementsschulden te voldoen, worden de meeste faillissementen – al dan niet oneigenlijk – opgeheven. Deze praktijk is jarenlang bij alle rechtbanken veelvuldig en probleemloos gevolgd. De voordelen zijn duidelijk: de duur van het faillissement is beperkt, er worden weinig kosten gemaakt en doelloze werkzaamheden worden voorkomen.

Het wetsvoorstel van 1992 diende uitsluitend om deze ‘open en wijdverbreide praktijk nader te regelen en van een uitdrukkelijk daarop toegesneden wettelijke basis te voorzien’.⁵ Uitgangspunten van het wetsvoorstel waren ‘een vereenvoudigde faillissementsafwikkeling die gepaard zou gaan met minder werkzaamheden en kosten’.

Nadat de behandeling van het wetsvoorstel in 1994 stil kwam te liggen, werd in 2000 advies aan de Raad van State gevraagd. Ook de Raad oordeelde codifica-

tie van de praktijk wenselijk, doch weersprak dat deze contra legem zou zijn.⁶ Dat lijkt een tikkeltje hypocriet, omdat betalingen aan het UWV of de aanvrager van het faillissement wel degelijk in strijd met de wet zijn. Hoe dan ook adviseerde de Raad om het voorstel aan de Tweede Kamer toe te zenden. De minister van Justitie, Korthals, vroeg daarop advies aan de vaste commissie van Justitie.

De leden van de VVD- en de PvdA-fractie stemden kritiekloos in met het voorstel. De VVD vond het van belang voor de kwaliteit van de rechtstaat dat de praktijk een wettelijke basis kreeg en de PvdA-fractie drong er op aan dat de failliet zou worden gehoord.⁷

De minister stelde nogmaals tevreden vast dat de praktijk niet contra legem was, dat de gangbare toepassing positief moest worden gewaardeerd, en dat de wet daarop zou worden toegesneden.⁸

Bureaucratische Wet van Murphy

Van de Wet, die op 1 augustus 2002 met onmiddellijke ingang in werking is getreden, zou dus verwacht mogen worden dat deze niet meer is dan een codificatie van de praktijk. Ook in het eindrapport van de MDW-werkgroep over de verschillende herzieningen van de Faillissementswet wordt de indruk gewekt dat de praktijk van de oneigenlijke opheffing netjes is vastgelegd en door de nieuwe wet niet wordt bemoeilijkt.⁹ Helaas kunnen op ten minste veertien aspecten afwijkingen worden vastgesteld. Artt. 137a e.v. Fw. bepalen nu kort samengevat het volgende:

Veertien afwijkende stappen

Stap 1 - Als aannemelijk is dat concurrente crediteuren niets zullen ontvangen beschikt de rechter-commissaris, al dan niet ambtshalve, dat afhandeling van concurrente vorderingen achterwege blijft.

Het gevaar schuilt hier met name in de bevoegdheid voor de rechter om ambtshalve te beslissen. De klassieke taakverdeling was dat de curator beslist en de rechter toezicht houdt. Deze nieuwe bepaling legt een extra werkdruk op aan de rechter omdat hij verscherpt toezicht moet houden.

Stap 2 - De curator plaatst een advertentie en informeert alle bekende crediteuren per brief dat zij niets zullen ontvangen.

Deze bepaling is volstrekt nutteloos omdat crediteuren niet verwachten iets te ontvangen. Het gaat al snel om 500 brieven en elke brief kan een reactie oproepen. Dat is genoegzaam bekend uit faillissementen waarin crediteuren worden uitgenodigd voor een verificatievergadering. De boekhouder is vertrokken, het dossier kan niet worden getraceerd, bedragen worden betwist, et cetera. Daarbij komt dat de curator moet onderzoeken welke crediteuren wellicht een vordering hebben. Het verzenden van een brief aan de crediteuren die een vordering hebben ingediend, volstaat dus niet.

Stap 3 - De curator gaat na of er zekerheidsrechten zijn.

Dit onderzoek heeft dan allang plaatsgevonden omdat anders nooit aannemelijk kan zijn of er iets voor concurrente crediteuren overblijft. Ook is nieuw dat de curator zelf moet onderzoeken of een vordering bevoorrecht is. Het is de curator dus niet toegestaan om af te wachten of een crediteur aanspraak maakt op een voorrecht¹⁰.

Stap 4 - De curator is verplicht om met schuldeisers in overleg te treden als een voorrecht wordt betwist.

Dit is een zinloze bepaling indien meteen al duidelijk is dat alleen aan de Belastingdienst kan worden uitgekeerd.

Stap 5 - Als er geen overeenstemming wordt bereikt, bemiddelt de rechter-commissaris en vindt zonodig renvooi plaats.

Deze regeling is erg vaag, en met name is onduidelijk hoe zij zich verhoudt tot de mogelijkheid van verzet tegen de uitdelingslijst.

Stap 6 - De gefailleerde mag bezwaar maken tegen een voorrecht, of de daaraan verbonden vordering, en dit voorleggen aan de rechter-commissaris.

Aan dit bezwaar is echter geen enkel rechtsgevolg verbonden; de bepaling is dus niet meer dan een wassen neus. Anders dan bij een reguliere verificatie heeft de crediteur nooit een executoriale titel na vereenvoudigde afwikkeling.¹¹

...delen wij u mede dat ook deze brief volstrekt zinloos is...

Iedereen slechter af

Al in september 2001, maar vergeefs, is door een vertegenwoordiger van het Recofa¹² en een vertegenwoordiger van een faillissementsgriffie bij het departement van Justitie gewezen op de gevolgen van de nieuwe wet. Met praktijkvoorbeelden en statistische gegevens werd aangetoond dat de duur van faillissementen toeneemt en dat bij de Faillissementskamer op alle niveaus, van het secretariaat en de griffie tot en met de rechter-commissaris, extra werkzaamheden moeten worden verricht.¹³

Veel andere protesten zijn er niet geweest. Blijkbaar is er door de diverse betrokkenen blind op vertrouwd dat van niet meer dan de beloofde codificatie sprake zou zijn.

Stap 7 - De curator gaat over tot vereffening.

Ook dat is natuurlijk al in een eerder stadium gebeurd. De curator moet immers beoordelen of aan concurrente crediteuren een uitkering kan worden gedaan.

Stap 8 - De curator vraagt een salarisbepaling.

Dit bedrag moet in de uitdelingslijst worden verwerkt. Het probleem hier schuilt in de werkdruk bij de Faillissementskamer. In veel arrondissementen is een wachttijd van drie maanden of meer niet uitzonderlijk.

Stap 9 - De curator maakt een uitdelingslijst op en vraagt de rechter-commissaris om goedkeuring.

Op deze lijst moeten alle preferente crediteuren worden genoemd, ook als ze niets ontvangen. Dit valt onder het hoofdstuk werkverschaffing.

Stap 10 - De curator plaatst een tweede advertentie en schrijft nogmaals aan alle bekende concurrente crediteuren dat zij niets ontvangen.

Commentaar overbodig.

Stap 11 - Iedere crediteur, dus ook een concurrente, kan in verzet komen.

De curator heeft al eerder de mogelijkheid gehad om vorderingen te betwisten. Het is niet erg handig dat de crediteuren nu pas aan de beurt zijn. Betwisting kan van groot belang zijn voor crediteuren en zal dus veelvuldig voorkomen. Want als het verzet wordt toegewezen, komt namelijk extra actief beschikbaar voor de andere crediteuren.

Stap 12 - In geval van verzet zal de curator onvoorziene werkzaamheden moeten verrichten.

Op de vraag om een nieuwe salarisbepaling volgt opnieuw drie maanden wachttijd.

Stap 13 - Welke procedure wordt gevolgd bij verzet is niet duidelijk.

Als de curator bezwaar maakt volgt een renvooiprocedure, maar als een crediteur dat doet is de – daarvoor niet bedoelde – verzetprocedure van toepassing.

Stap 14 - Als een verzet wordt toegewezen zal een nieuwe uitdelingslijst moeten worden gemaakt, of er zal alsnog een verificatievergadering plaatsvinden.

De betrokkenen vertrouwden er blijkbaar op dat de wet niets anders zou brengen dan de beloofde codificatie

Bij de toch al overbelaste Faillissementskamer zal een steeds grotere achterstand in de behandeling van zaken ontstaan omdat door het minder/meer-beleid van Justitie geen extra middelen beschikbaar worden gesteld. De doelstelling is dus niet gerealiseerd; integendeel, de duur en kosten van faillissementen zullen toenemen. Het verzenden van brieven, het plaatsen van advertenties en het voeren van overleg gaan

gepaard met uitgaven en daardoor zullen klachten over peperdure curatoren toenemen. Ten slotte wordt ook het uiteindelijk doel van een faillissement de nek omgedraaid, want de crediteuren zijn slechter af. Met het afleggen van allerlei nodeloze stappen wordt veel nutteloos werk verricht, waardoor er een kleiner bedrag resteert om uit te keren aan de crediteuren. En dat was nou net niet de bedoeling. ■

Noten

- 1 In 1992 werd het wetsontwerp ingediend en op 1 augustus 2002 trad de Wet in werking; zie Tweede Kamer, 1999/2000, 27 199, nr. 3.
- 2 Een actuele versie van de Faillissementswet is te vinden bij www.overheid.nl; wet- en regelgeving.
- 3 Faillissementsschulden zijn schulden die voor de faillietverklaring zijn ontstaan.
- 4 Ook de fiduciaire eigendom bestond nog niet in 1893.
- 5 Tweede Kamer 1999/2000, 27 199, nr. 3, blz. 3.
- 6 Tweede kamer 1999/2000, 27 199, B. p. 1.
- 7 Tweede Kamer, 2000/2001, 27 199, nr. 4, p. 1.
- 8 Tweede Kamer, 2001/2002, 27 199, nr. 5, p. 2.
- 9 Eindrapport MDW-werkgroep modernisering faillissementsrecht, blz. 24.
- 10 Zoals wel bepaald is in art. 110 Fw.
- 11 Art. 126 is van 'overeenkomstige' toepassing, maar art. 121 lid 4 en art. 196 zijn niet van toepassing.
- 12 Rechter-commissarissen in faillissementen (werkgroep van de Vereniging voor Rechtspraak).
- 13 Bij de administratie zelfs met 0,3 fte.

Kwekersrecht

Over het kwekersrecht, onderdeel van het intellectuele eigendomsrecht, wordt weinig gepubliceerd, terwijl de kweekproducten één van de pijlers vormen van de Nederlandse economie. Met het kweken, vermeerderen en verhandelen wordt jaarlijks een kleine anderhalf miljard euro omgezet. Een introductie en een gesprek.

Ricardo Dijkstra¹

De kweker ontwikkelt een nieuw plantenras door het beïnvloeden van de bestuiving en door selectie van planten of door biotechnologische ingrepen in planten. Op basis van de Zaaizaad- en Plantgoedwet (ZPW)² kan de kweker een exclusief recht verkrijgen om dat nieuwe plantenras te exploiteren. Dit monopolie dient om de kweker te belonen, de mogelijkheid te bieden zijn gedane investeringen terug te verdienen en om investeringen in de toekomst verder te stimuleren. Op grond van de ZPW (art. 129 lid 1 aanhef) kan een kwekersrecht worden verkregen voor nieuwe rassen van alle tot het plantenrijk behorende gewassen.

Ras

Een kwekersrecht kan verkregen worden voor een nieuw ras. Dat het begrip ras zeer moeilijk te definiëren is blijkt uit art. 2 ZPW. Dit artikel definieert het begrip ras als een groep van planten binnen een botanische taxon³ van de laagst bekende rang, welke groep gekenmerkt wordt door bepaalde fenotypische⁴ eigenschappen die het gevolg zijn van een bepaald genotype⁵ en die onderscheiden kunnen worden van elke andere plantengroep op grond van ten minste een van die eigenschappen. De definitie verwijst naar onderscheidbaarheid, homogeniteit en bestendigheid.

De ZPW maakt onderscheid tussen een ras en een beschermd ras, die beide moeten voldoen aan de criteria onderscheidbaarheid, homogeniteit en bestendigheid. Voor een beschermd ras gelden daarnaast nog de extra criteria van nieuwheid en rasbenaming. Dit is belangrijk omdat de ZPW de

ene keer van een ras spreekt en de andere keer van een beschermd ras.

Aanvraag van kwekersrecht

Om een kwekersrecht te verkrijgen moet een aanvraag worden ingediend bij de Raad voor het Kwekersrecht te Wageningen. De aanvraag moet voldoen aan een aantal formele en inhoudelijke vereisten: eisen ten aanzien van de inhoud van de aanvraag, het op vordering van de Raad voor het Kwekersrecht ter beschikking stellen van voldoende teeltmateriaal, een voorstel van rasbenaming (artt. 21 ZPW e.v.) en het betalen van bepaalde bedragen (artt. 16 en 38 ZPW). Bij verlening van het kwekersrecht wordt het ras in het Nederlandse Rassenregister ingeschreven (art. 37 lid 2 ZPW). Het kwekersrecht begint te werken op de dag nadat het ras is ingeschreven en aangetekend in het Nederlands Rassenregister. Indien in de periode tussen de aanvraag en de verlening van het kwekersrecht een derde handelingen met het desbetreffende ras heeft verricht, kan de kweker een redelijke vergoeding van die derde vragen.

Vereisten voor bescherming

Nieuwheid (art. 29 lid 3 ZPW)

Indien van een ras op het tijdstip van indiening van de aanvraag reeds teeltmateriaal of geoogst materiaal van dat ras met toestemming van de rechthebbende is verkocht of anderszins ter beschikking is gesteld (bijvoorbeeld uitlenen of leasen) met het oog op exploitatie van dat ras, kan er niet meer gesproken worden van een nieuw ras. Vrijwel elke handeling waarbij

de kweker een commercieel voordeel behaalt, kan gezien worden als een vorm van exploitatie van dat ras en is dus 'nieuwheidschadelijk' als de handeling is verricht vóór de indiening van de aanvraag.

Het tijdstip van indiening van de eerste aanvraag is van belang in verband met het zogenoemde prioriteitsrecht van art. 34 ZPW. Wie in één van de bij het UPOV-1991-Verdrag aangesloten landen een aanvraag heeft ingediend, geniet gedurende een jaar een recht van voorrang voor de aanvraag in Nederland voor datzelfde ras. Een voorbeeld: Acacia B.V. vraagt een kwekersrecht aan in Duitsland op 11 februari 2001 en heeft in de andere aangesloten landen nog geen kwekersrecht aangevraagd. Acacia B.V. heeft een voorrangrecht dat loopt tot 11 februari 2002. Vervolgens vraagt Acacia B.V. een kwekersrecht aan in Nederland op 9 augustus 2001. Ondertussen heeft Begonia B.V. op 13 februari 2001 in Nederland een kwekersrecht aangevraagd voor hetzelfde ras. Nu gaat Acacia B.V. voor, omdat de aanvraag van Begonia B.V. is gedaan tijdens de prioriteitstermijn van Acacia B.V.

Onderscheidbaarheid (art. 29 lid 1 sub a ZPW) Het ras dient zich op het tijdstip van de indiening van de aanvraag duidelijk te onderscheiden van elk ander ras, waarvan het bestaan op dat tijdstip algemeen bekend is. Hierbij maakt het niet uit of dit andere ras een beschermd ras is of niet. Het is mogelijk dat twee kwekers onafhankelijk van elkaar een identiek ras, bijvoorbeeld een identieke zwarte tulp, kweken. Degene die het eerst een aanvraag indient, verkrijgt dan het kwekersrecht. Een enkel onderscheid in het uiterlijk van een plant is al voldoende om aan het vereiste van onderscheidbaarheid te voldoen. Wordt uit een roos met drie blaadjes een roos met twee blaadjes gekweekt, dan is al aan het vereiste van

onderscheidbaarheid voldaan. Dit probleem wordt opgevangen door de afgeleide rassenregeling die verderop wordt besproken.

Homogeniteit (art. 29 lid 1 sub b ZPW) en *bestendigheid* (art. 29 lid 1 sub c ZPW) Het ras moet qua van belang zijnde eigenschappen voldoende homogeen zijn.

Afhankelijk van het gebruikte vermeerderingssysteem⁶ mag er een bepaalde variatie binnen een ras zijn; binnen een veld van bijvoorbeeld een bepaald rozenras mag er niet te veel variatie zijn in lengte en kleur van de rozen. De rozen moeten voldoende op elkaar lijken.

De van belang zijnde eigenschappen moeten onveranderd blijven in de loop van de achtereenvolgende vermeerderingen; het ras moet bestendig zijn. Als een ras voldoende homogeen is, is het meestal ook voldoende bestendig.

Een handeling waarmee een kweker commercieel voordeel behaalt, kan als exploitatie van dat ras in de weg staan aan een beschermingsaanvraag van een ander

Benaming (art. 18 lid 3 ZPW)

Tot slot dient er een voorstel voor de benaming van het ras te worden gedaan. De benaming moet geschikt zijn om het ras te identificeren. De benaming mag niet uitsluitend uit cijfers bestaan (tenzij dit een gevestigd gebruik is voor het desbetreffende gewas), mag niet misleidend zijn en moet verschillen van elke benaming die in enige UPOV-staat een reeds bestaand ras van hetzelfde of van een verwant cultuurgewas aanduidt. De benaming mag voorts niet in strijd zijn met de openbare orde of de goede zeden. De benaming mag ook niet overeenstemmen met een handelsnaam of merk (art. 19 ZPW).

Beschermingsduur

Art. 51 ZPW bepaalt dat de duur van het kwekersrecht ten minste twintig jaar bedraagt vanaf de dagtekening van het kwekersrecht, maar dat de duur nader kan worden bepaald bij AMvB. Het Kwekersrechtbesluit 1990 heeft vervolgens bepaald dat de duur van het kwekersrecht 30 jaar bedraagt voor rassen van aardappel, acacia, appel, es, iep, kers, peer, populier, pruim en wilg en 25 jaar voor alle overige gewassen (art. 3 Kwekersrechtbesluit 1990). Het Kwekersrechtbesluit 1990 geeft een langere bescherming dan de ZPW; dit leidt ertoe dat de duur van het kwekersrecht eigenlijk altijd minimaal 25 jaar bedraagt.

Rechthebbende

De aanspraak op de verlening van het kwekersrecht komt toe aan degene die een ras door eigen arbeid heeft gekweekt of heeft ontdekt en ontwikkeld, dan wel diens rechtverkrijgende (art. 30 ZPW). Indien het kweken van een nieuw ras heeft plaatsgevonden in het kader van een dienstbetrekking, komt de aanspraak op (verlening van) een kwekersrecht toe aan de werkgever (art. 31 ZPW). De werknemer heeft dan recht op een billijke vergoeding. Een dergelijke vergoeding *kan* worden geacht te zijn begrepen in het door hem genoten loon of in de door hem genoten voordelen. Elk beding, waarbij van zo'n billijke vergoeding wordt afgeweken is nietig.

Indien twee of meer personen in samenwerking een nieuw ras hebben gekweekt, dan wel ontdekt en ontwikkeld, hebben zij gezamenlijk aanspraak op verlening van het kwekersrecht (art. 32 ZPW).

Beschermingsomvang

Het kwekersrecht geeft de houder van een kwekersrecht het uitsluitend recht om teeltmateriaal van dat ras voort te brengen of in de handel te brengen. De houder van een kwekersrecht heeft dit recht ook ten aanzien van geoogst materiaal (inclusief planten en plantendelen) dat is verkregen door gebruik van teeltmateriaal door een derde

waarvoor geen toestemming is verleend (art. 40 lid 4 ZPW). Dit houdt in dat de kwekersrechtshouder zich bijvoorbeeld kan verzetten tegen de verkoop in Nederland van appels (geoogst materiaal) die afkomstig zijn uit Duitsland wanneer voor de desbetreffende appelboom hier in Nederland kwekersrecht is verleend. De kwekersrechtshouder kan zich hiertegen niet verzetten wanneer hij redelijkerwijs zijn recht met betrekking tot het teeltmateriaal had kunnen uitoefenen. Aan deze voorwaarde zal niet zijn voldaan in het geval er in het land van vermeerdering (in dit geval Duitsland) kwekersrecht voor het betrokken ras had kunnen worden verleend en de kweker heeft nagelaten zijn ras in dat land te beschermen.

Nog verder gaat art. 40 lid 5 ZPW. Bij AMvB kan voor een of meer gewassen worden bepaald dat het kwekersrecht zich mede uitstrekt tot de rechtstreeks uit geoogst materiaal van het beschermde ras verkregen producten, indien de kwekersrechtshouder niet redelijkerwijs zijn recht heeft kunnen effectueren met betrekking tot het geoogst materiaal van het ras. Dit zou kunnen betekenen dat appelmoes gemaakt uit de hiervoor genoemde appels ook inbreuk kan maken op het kwekersrecht van de kwekersrechtshouder van de appelboom. Omtrent eindproducten is, vooralsnog, geen enkele maatregel van bestuur getroffen.

Afhankelijke rassen

Omdat een enkel onderscheid in het uiterlijk van een plant al voldoende is om aan het vereiste van onderscheidbaarheid te voldoen, kan er een kwekersrecht aanvraag worden ingediend voor een in het veld ontstane mutant. Dit zou echter onbillijk zijn voor de kwekersrechtshouder; een derde zou op deze manier makkelijk gebruik kunnen maken van de investeringen (qua tijd en geld) van de kwekersrechtshouder zonder dat de laatste hiervoor wordt beloond. Om deze reden is de beschermingsomvang van het kwekersrecht uitgebreid: de kwekersrechtshouder kan zijn exclusieve recht ook

Appelmoes kan inbreuk maken op het kwekersrecht van de kwekersrechtshouder van de appelboom

De kwekersrechthouder kan zich niet verzetten tegen de verkoop in Nederland van parallel geïmporteerd teeltmateriaal dat met zijn toestemming in Frankrijk op de markt is gebracht

uitoefenen ten aanzien van rassen, die zijn afgeleid van zijn ras (het oorspronkelijke ras), tenzij zijn ras zelf is afgeleid van een ander ras (art. 41 lid 1 sub a ZPW). Er wordt gesproken van een afgeleid *ras*: het moet zich onderscheiden van het oorspronkelijke ras en moet in elk geval voldoen aan het onderscheidbaarheidsvereiste. Is een ras niet duidelijk te onderscheiden van het beschermde ras, dan kan de kwekersrechthouder zijn exclusieve recht ook uitoefenen (art. 41 lid 1 sub b ZPW). Rassen waarvan voor de voortbrenging telkens gebruik moet worden gemaakt van het beschermde ras vallen ook onder het exclusieve recht van de kwekersrechthouder (art. 41 lid 1 sub c ZPW).

Beperkingen

Uitzonderingen op het exclusieve recht van de kwekersrechthouder bestaan ten aanzien van handelingen die in de privé-sfeer en niet bedrijfsmatig zijn verricht (art. 40 lid 3 a ZPW), die uitsluitend worden verricht voor wetenschappelijk onderzoek (art. 40 lid 3 sub b ZPW) en die worden verricht voor het kweken van nieuwe rassen (art. 40 lid 3 sub c ZPW). Een andere uitzondering is het zogenaamde *farmers privilege* (art. 41a ZPW). Dit houdt in dat de teler (niet-kwekersrechthouder!) geogst materiaal binnen zijn bedrijf mag gebruiken voor vermeerderingsdoeleinden. Het *farmers privilege* geldt alleen voor rassen van graangewassen en voor aardappelrassen.⁷

Een laatste beperking vormt de uitputting (art. 41b ZPW) van het kwekersrecht. Indien materiaal van het beschermde ras door of met toestemming van de houder van het kwekersrecht in de Europese Economische Ruimte (EER: Europese Unie en IJsland Noorwegen en Liechtenstein) rechtmatig in het verkeer is gebracht, is het recht van de kweker uitgeput. Dit betekent dat de kwekersrechthouder zich bijvoor-

beeld niet kan verzetten tegen de verkoop in Nederland van parallel geïmporteerd teeltmateriaal of geogst materiaal dat door hem of met zijn toestemming in Frankrijk op de markt is gebracht. De kwekersrechthouder kan weer wel optreden tegen parallelimport van buiten de EER, bijvoorbeeld vanuit Amerika. Het kwekersrecht herleeft ook indien het materiaal wordt uitgevoerd naar een land binnen de EER en dat materiaal wordt gebruikt om geogst materiaal weer als teeltmateriaal voor vermeerderingsdoeleinden te gebruiken, tenzij het eerdergenoemde *farmers privilege* van toepassing is. Bij herleving van het kwekersrecht kan de kwekersrechthouder het verdere vermeerderen verbieden of een vergoeding eisen.

De gedwongen licentie (art. 42), tot slot, houdt in dat de houder van een kwekersrecht verplicht is tegen een billijke vergoeding licenties te verlenen die in het algemeen belang noodzakelijk zijn. Indien de kwekersrechthouder zijn verplichting niet nakomt, wordt de licentie op verzoek van de belanghebbenden door de Raad voor het Kwekersrecht verleend (art. 43 ZPW). Wanneer de minister van Landbouw en Visserij van oordeel is dat het algemeen belang dit vordert, kan hij de kwekersrechthouder uitnodigen een openbaar aanbod te doen tot het verlenen van licenties (art. 45 ZPW). Blijft een aanbod achterwege, dan zal de Raad voor het Kwekersrecht een aanbod doen met inachtneming van de door de minister gedane aanwijzingen.

Handhaving

Inbreuk op een kwekersrecht levert een onrechtmatige daad op (art. 6:162 BW). De kwekersrechthouder kan bij een (dreigende) inbreuk een verbod van de inbreukmakende handelingen (met dwangsom) vorderen. Daarnaast kan hij, indien hij ten gevolge van de inbreukmakende handelin-

gen schade heeft geleden, deze op de inbreukmaker verhalen. Verder kan de rechter de inbreukmaker bevelen tot het oproeien en vernietigen van het inbreukmakende materiaal en tot het verschaffen van een lijst van leveranciers en afnemers van het materiaal.

Vermogensrecht

Een kwekersrecht en een aanspraak op verlening van kwekersrecht kan overgaan op anderen door levering door middel van een overdrachtsakte of door erfopvolging (art. 48 ZPW). De overdracht werkt pas tegenover derden nadat de akte in het Nederlands rassenregister is ingeschreven (art. 48 lid 4 ZPW). Verder is een kwekersrecht en een aanvraag tot verlening van een kwekersrecht vatbaar voor pand (art. 49a ZPW) en voor beslag (art. 50 ZPW).

Noten

- 1 Werkzaam bij Landwell Advocaten & Notarissen.
- 2 Het kwekersrecht wordt geregeld in de ZPW, waarnaast er een EG-regeling bestaat: de Verordening inzake het communautaire kwekersrecht. Beide regelingen zijn gestoeld op het Internationaal Verdrag tot bescherming van kweekproducten 1991 (hierna UPOV-1991-Verdrag). Deze drie regelingen lijken sterk op elkaar; daarom volsta ik in deze introductie met het bespreken van de ZPW.
- 3 Taxon komt van taxonomie, wat in dit verband de hiërarchische ordening van levensvormen inhoudt, waarbij de meest directe scheiding die tussen plant en dier is.
- 4 Fenotype heeft betrekking op de uiterlijke kenmerken van een soort.
- 5 Genotype heeft betrekking op de erfelijke aanleg.
- 6 De manier van telen, bijvoorbeeld het gebruik van klassesie methoden (vegetatieve vermeerdering of generatieve vermeerdering) of nieuwe veredelingsmethoden (moleculaire technieken).
- 7 *Staatsblad* 1998, 191.

‘Zonder kwekersrecht kan ik de tent hier wel sluiten’

Jan Pieter Nepveu

journalist

Zijn kwekerij kan niet zonder kwekersrecht, geeft directeur Nic van der Knaap van Anthura meteen toe. Anthura is een grote bloemenkwekerij in Bleiswijk en wereldmarktleider op het gebied van anthurium (flamingoplanten).

Nic van der Knaap (58) heeft Anthura in twintig jaar ontwikkeld van een klein familiebedrijf tot naar eigen zeggen de grootste exporteur van anthurium ter wereld. De kwekerij veredelt anthuriumrassen en verkoopt jonge plantjes aan telers (business-to-business) die daarmee bloemen en planten produceren.

‘Zoals veefokkers steeds beter vee fokken, zo proberen wij steeds betere rassen te kweken. Het is de kunst om eigenschappen op te merken aan planten en dan te denken: als we deze versterken dan zou die bloem er zo of zo uit kunnen gaan zien.’

De daarmee gepaard gaande miljoenen-investeringen zouden nooit terugverdiend worden als de rassen van Anthura niet onder het intellectuele eigendomsrecht vielen. Meer dan honderd soorten anthurium van Anthura zijn beschermd door kwekersrecht en patent.

Bij het kweken van de ideale anthurium let men op zeker honderd verschillende aspecten. Aan de ene kant houdt men rekening met de wensen van de consumenten. ‘Je let op wat de mensen mooi vinden aan het product, dan kun je dat versterken.’ Aan de andere kant zijn ook de telers belangrijk. ‘Je probeert bijvoorbeeld een goede blad-bloem verhouding te hebben: zo min mogelijk blad en zo veel mogelijk bloem, dan kunnen er veel planten op de vierkante meter en heb je een hoge productie. De anthurium moet ook goed in te pakken zijn.’

Van der Knaaps grootste commerciële succes is de anthurium tropical. ‘Op een

Foto: Eric de Vries

De Máxima is een bloem met ‘temperament en door haar oranje-rode lip een zeer bijzondere uitstraling’

gegeven moment was van alle anthurium-bloemen die in Nederland verkocht werden 37 procent een tropical.’

Een ander sprekend voorbeeld van een door kwekersrecht (en merkenrecht) beschermde anthurium is de Máxima-bloem. Al jaren heeft Van der Knaap aan de Máxima-serie gewerkt en diverse Máxima-variëteiten geïntroduceerd: Máxima (crème & oranje/rode lip), Máxima Verde (groen & rode lip), Máxima Elegancia (lichttroze & rode lip) en Máxima Graciosa (groen & crèmekleurige lip). De Máxima wordt aan de man gebracht als een bloem met ‘temperament en door haar oranje-rode lip een zeer bijzondere uitstraling’.

Op de dag van de officiële verloving van Willem Alexander en zijn Argentijnse vrouw heeft Anthura een boeket met Máxima-bloemen bij het paleis laten bezorgen.

Voordat een nieuw ras gereed is voor de markt, gaan er minstens acht jaar overheen. In die tijd wordt er intensief gekruist en laboratoriumonderzoek gedaan, een kostbare zaak. ‘Wij investeren daarin miljoenen euro’s per jaar, en die moeten natuurlijk terugverdiend worden. Dat zou niet kunnen wanneer ik een teler duizend plantjes verkoop en hij zegt: “de rest vermeerder ik zelf wel”. Dat zou ons werk compleet onmogelijk maken. Ik kan wel vertellen: zonder kwekersrecht kan ik de tent hier wel sluiten.’ ■

Verplichte mediation

De nieuwe regering wil mediatoren krachtig stimuleren, desnoods door het instellen van verplichte bemiddeling. Zijn er misschien al ervaringen met een dergelijke verplichting in het buitenland, en wat zou zo'n mediation voor advocaten betekenen?

mr. drs. Christ'l W.M. Dullaert
Advocatenkamer¹

'Vrijwilligheid' is bij mediation essentieel. Partijen moeten in vrijheid met elkaar kunnen onderhandelen onder leiding van een deskundige derde. Daar kun je burgers niet toe verplichten. En anders houd je de burger toch af van de gang naar de rechter (6 EVRM)?

Prof. Frank Sander stelt dat bij 'mandatory mediation' het 'mandatory' altijd betrekking heeft op het verschijnen.² Zoals getuige in een procedure gehoor moet geven aan de dagvaarding, maar eenmaal ter plekke zijn mond kan houden, ook al levert dat een strafbaar feit op. Zo is het ook bij verplichte bemiddeling; partijen worden in feite met hun neus op hun eigen conflict gedrukt. Dat hebben ze zelf veroorzaakt en dat moeten zij (dus) ook maar eerst zelf proberen op te lossen. Verplicht verschijnen betekent nog niet verplicht oplossen; ook een verplichte mediation kan mislukken.

Probleemkinderen

In Noorwegen kent men verplichte mediation in echtscheidingsprocedures. Indien ouders met kinderen jonger dan 16 jaar een voornemen tot scheiden hebben, moeten zij eerst naar een bemiddelaar gaan. Zonder een aantoonbaar bezoek aan een bemiddelaar is het echtscheidingsverzoek niet-ontvankelijk. Is dit het afhouden van partijen van de rechter? Of mag je deze niet-ontvankelijkheidseis scharen naast andere vormvereisten voor de dagvaarding? Dat zou een van de elementen moeten zijn die Justitie zou moeten onderzoeken bij een eventuele invoering van een verplichte bemiddeling.

Interessant is waarom de Noorse regering tot de invoering van deze (pittige) eis is overgegaan. Na gecombineerd onderzoek van de Noorse ministeries van Volksgezondheid, Justitie en Onderwijs bleek dat (jonge) kinderen van gescheiden ouders op den duur probleemkinderen werden indien de echtscheiding van de ouders niet goed was verwerkt. Die problemen kostten de Noorse maatschappij geld. Tevens wees onderzoek uit dat ouders die direct bij aanvang van de scheiding kwetsies als omgang en alimentatie wel goed geregeld hadden, minder problemen veroorzaakten. In Noorwegen blijkt dat maar een klein percentage van deze verplichte bemiddelingen echt mislukt. (Die gaan alsnog naar de rechter.)

Een andere, iets mildere variant is de 'verplichting' die de Engelse rechter aan partijen kan opleggen. De rechter als *case manager* kan partijen en hun advocaten de vraag voorleggen waarom zij deze zaak niet eerst zelf hebben opgelost met bijvoorbeeld een mediator. De deelname aan een bemiddeling is weliswaar geen ontvankelijkheidseis, maar de rechter kan het onnodig procederen wel afstraffen.³

Gratis advies

In de Nederlandse literatuur is het begrip 'verplichte bemiddeling' amper terug te vinden. Weliswaar is een van de aanbevelingen in het evaluatierapport Scheidings- en omgangsbemiddeling om in een zo vroeg mogelijk stadium te bemiddelen,⁴ maar aan de Noorse variant heeft men zich nog niet gewaagd. In het handboek Mediation wordt alleen aangegeven dat bij burenruzies soms een opgelegde mediation geen slecht idee zou zijn.⁵

Noten

- 1 De auteur was tot april jl. directeur van het Amsterdamse ADR Instituut. Thans heeft zij het bedrijf 'Advocatenkamer', opleidings- en adviesbureau voor de juridische beroepen, in het bijzonder de advocatuur.
- 2 Sander is hoogleraar aan de Harvard Law School te Boston en daar 'Director on the program on Dispute Resolution'. Onder andere zijn ideeën kwamen aan de orde tijdens een door het ministerie van Justitie in 1998 georganiseerd congres; prof. Sander was wegens ziekte afwezig. Zie ook het 'Conference book' *Mediation, the Alternative?*, pp. 14 e.v.
- 3 Hij kan dit doen in het tweede vonnis, waarbij de proceskostenveroordeling wordt bepaald. Wie onnodig heeft geprocedeerd kan een boete worden opgelegd, naast de

Gesteld dat ik de regering zou adviseren, wat zou mijn advies dan zijn?

Bij echtscheiding zou verplichte bemiddeling naar Noors model zeker een goed idee zijn. Ook in Nederland wordt de maatschappij (waaronder de rechterlijke macht) geconfronteerd met de effecten van slecht uitgewerkte echtscheidingen. Voor civiele zaken en bestuurszaken voel ik meer voor de Engelse variant. De rechter mag bekijken of partijen elkaar niet onnodig voor de rechter slepen en mag dat desnoods bestraffen indien dat wel gebeurt.

Deze voorstellen zouden voor de balie het volgende inhouden. Advocaten zullen bij de Engelse variant 'het pogen in der minne te schikken', zoals Gedragsregel 3 voorschrijft, beter moeten ontwikkelen. De correspondentie van advocaten is vaak allesbehalve een serieuze poging een geschil op te lossen. Advocaten schrijven elkaar liever pittige brieven, dan met de wederpartij aan tafel te schuiven voor een constructief gesprek. Verder zou men meer moeten leren ook naar andere dan alleen juridische belangen te kijken.

De Orde doet al een voorzet. Naast de onderhandelingsblokken die opgenomen zijn in de beroepsopleiding wordt met ingang van volgend jaar een extra 'ADR/mediationdag' aan de beroepsopleiding toegevoegd, waarbij aandacht aan de positie van de advocaat in een mediation wordt besteed.⁶ Het invoeren van een 'verplichte' bemiddeling is dus geen bedreiging voor de advocatuur; men kan er goed aan meedoen.

proceskostenveroordeling. Onnodig procederen acht de rechter aanwezig indien door een partij niet op een schikkingsvoorstel is ingegaan, terwijl de rechter tot eenzelfde oordeel als het schikkingsvoorstel kwam. Zie voor een nadere uitleg hiervan Dullaert, Schutte en Van Velzen, *Advocatenblad* 2001-15, pp. 590-592.

4 mr. drs. B.E.S. Chin-A-Fat en dr. M.J. Steketee, *Bemiddeling in uitvoering. Evaluatie experimenten scheidings- en omgangsbemiddeling*, Verwey-Jonker Instituut, juli 2001.

5 *Handboek mediation*, 2001, Sdu uitgevers Den Haag.

6 Vanaf oktober 2003 wordt een ADR-dag aan de beroepsopleiding toegevoegd; de auteur van dit artikel zal de inhoud voor die dag ontwerpen.

Advocaat met een extraatje

Eind augustus werd Famile Arslan voor de rechtbank Den Haag beëdigd. Daarbij droeg ze als eerste moslim-advocate een hoofddoek. Op veel advocatenkantoren waar ze solliciteerde, was dat een dermate groot probleem dat ze niet werd aangenomen. Intussen vecht ze tegen vooroordelen en tegen een onduidelijke bepaling uit het Titulatuur- en kostuumbesluit. 'Afdoen, daar pieker ik niet over.'

Foto: Jiri Bütler

Michel Knapen
journalist

'Een vorm van overleven', noemt ze het. Nadat een deel van de Nederlandse (en zelfs de Turkse) pers aandacht heeft besteed aan 'de advocate met het hoofddoekje', is ze een ware curiositeit. Dat was ze eigenlijk al daarvoor: aan onwennige blikken van andere juristen, bijvoorbeeld in rechtbanken, is ze inmiddels gewend, ze is er door

gehard en ze is er vooral strijdbaar door geworden, 'om te overleven'.

Mr. Famile Arslan (1971), geboren in Turkije en op haar vierde naar Nederland gekomen, stamt uit een vrome familie. Een aantal regels uit de islam wil ze strikt naleven, en één daarvan is het dragen van een hoofddoek op zo'n manier dat de hoofdhaaren niet zichtbaar zijn. En dat wil wel eens botsen met kledingvoorschriften – geschreven dan wel ongeschreven – die in de juridische wereld worden gehanteerd. Zo heeft één ervaring haar ziel gekerfd: de keer dat ze als vertegenwoordigster – dus nog voor

'Om bij het advocatenkantoor binnen te komen was mijn mantelpakje niet kort genoeg. Zeker te weinig bloot'

‘De kantoren die me afwezen wilden niet met moslims worden geassocieerd. Dat is in mijn gezicht gezegd’

haar beëdiging – optrad voor de Haagse kantonrechter. ‘Dat zal ik nooit vergeten. Die rechter keek me gedurende de hele behandeling ronduit vies en vernederend aan. Na afloop van die zaak nam ik me voor: dit overkomt me geen tweede keer. Als ik die rechter weer tegenkom en hij gedraagt zich weer zo, dan ga ik er iets aan doen. Anders wordt het werken mij onmogelijk gemaakt.’

Gewaarschuwd

De hoofddoek die Arslan al ver voor haar rechtenstudie ‘bewust’ draagt, heeft al veel losgemaakt. Niet op de Universiteit van Leiden trouwens, waar ze is afgestudeerd in internationaal recht, met als specialisatie vreemdelingenrecht. In de periode dat ze met haar studie begint, is ze een van de weinigen met een hoofddoek, in elk geval de enige die deze als totale hoofdbedekking draagt. Andere moslims gebruiken de hoofddoek vooral als shawl. Op dat moment heeft ze nog geen idee dat de hoofddoek wel eens een probleem zou kunnen vormen. ‘En als ik er al mee bezig was, dan dacht ik dat het wel zou meevallen.’

Haar eerste contacten met het werkveld zijn niet bepaald bemoedigend. ‘Ik wilde de diplomatieke dienst in maar werd al vroeg gewaarschuwd: “Die hoofddoek hè”.’ Vervolgens reageert ze op een raio-plaats maar wordt in de tweede ronde afgewezen. ‘Ik weet niet of het door de hoofddoek kwam of omdat ik op andere fronten niet aan de eisen voldeed. De afwijzingsbrief liet dat in het midden en ik heb er ook nooit naar gevraagd. Ik dacht toen nog wel: waarom zou die hoofddoek een probleem kunnen zijn? Misschien was dat toen wat naïef gedacht.’ Nu ook de weg naar de rechterlijke macht voorlopig is afgesloten, moet ze op zoek naar een andere functie – maar wel een waarin ze de hoofddoek kan omhouden. ‘Afdoen, daar pieker ik niet over.’

Hyperventileren

Ook bij de derde optie, de advocatuur, ontmoet Arslan tegenstand. ‘Op het ene kantoor werden ze zenuwachtig van de hoofddoek, op het andere werden ze kwaad en op een derde begonnen ze te hyperventileren. Als ik de hoofddoek zou afdoen, zouden we verder kunnen praten, was de boodschap.’ Ze weigert. ‘Wat moet je doen om bij een advocatenkantoor binnen te komen? Ik moest in elk geval “representatief” zijn. Het mantelpakje dat ik droeg was niet kort genoeg. Zeker te weinig bloot.’

Het ging volgens Arslan niet om het aanpassingsvermogen, ‘maar om de onderliggende gedachte dat de kantoren die me afwezen niet met moslims wilden worden geassocieerd. Dat is in mijn gezicht gezegd’. De advocatuur is een wittemannenbolwerk, zegt Arslan, vrouwen zijn nog steeds ondervertegenwoordigd. Driedelige pakken overheersen. ‘Als kleine vrouw pas ik niet in dat

beeld, zelfs al droeg ik geen hoofddoek.’

Bij Lucardie Advocaten – een Haags kantoor met een algemene praktijk waar sinds het vertrek van een mannelijke collega drie vrouwelijke advocaten werken – maken ze bij de sollicitatie geen punt van de hoofddoek. Maar wel wordt de vraag opgeworpen hoe de nieuwe collega haar toga gaat dragen: op welke wijze en in welke kleur.

Toch slaat ze voor de zekerheid maar even het Kostuum- en tituluurbesluit uit 1997 erop na. Artikel 30 van dat besluit zegt: ‘De advocaten en de procureurs mogen in de gevallen, waarin zij een toga met bef dragen, desverkiezende gedekt zijn met een baret.’ Laat deze bepaling ruimte over voor het dragen van een ánder hoofddeksel dan de baret, of dient een a contrario-redenering te worden toegepast? In dat laatste geval zijn andere hoofdbedekkingen uitgesloten.

De NOvA had met deze kwestie nog geen ervaring, bleek toen Arslan contact opnam. Wel werd enige tijd later duidelijk dat de Orde geen bezwaar zou maken tegen de hoofddoek. In tegenstelling tot rechters en griffiers, bij wie het uitgangspunt vooralsnog is dat ze geen andere hoofddeksels dan een baret mogen dragen – juist omdat ze onpartijdigheid moeten uitstralen –, geldt voor advocaten dat ze per definitie niet onpartijdig zijn en dat daarom die strenge voorwaarde niet geldt.

Dode letter

Een volgende hobbel die genomen moest worden was de rechtbank Den Haag, waar de beëdiging zou plaatsvinden. 'De president, Hoffhuis, liet weten dat het dragen

van een hoofddoek geen belemmering voor de beëdiging zou zijn. Dat was een hele geruststelling. Ik wilde dat vooraf weten want ik zou de doek niet ter plekke afdoen.' De president lichtte vervolgens rechter Sentrop in, die de daadwerkelijke beëdiging zou doen en er ook geen punt van maakte.

De echte testcase vindt pas plaats wanneer Arslan daadwerkelijk in haar toga mét (speciaal gemaakte) hoofddoek zal optreden. Onduidelijk is immers in hoeverre zij rechten kan ontleen aan het feit dat tijdens de beëdiging geen bezwaren zijn gemaakt. Een rechter, die strikt in de leer is en het kostuumbesluit eng interpreteert, zou alsnog aan Arslan kunnen vragen de hoofddoek af te doen. Arslan: 'Als dat gebeurt, is dat zijn probleem, niet het

mijne. Ik zal de doek niet afdoen. Dan moet de zaak maar worden aangehouden en een nieuwe rechter komen die geen bezwaar heeft. Het kan niet zo zijn dat mij het pleiten onmogelijk wordt gemaakt, ik ben immers beëdigd. Anders is die beëdiging een dode letter. Ik kan ook niet van het tableau worden geschrapt vanwege het dragen van een hoofddoek. Ik zou er zelfs voor naar de rechter stappen om mijn gelijk te halen.'

Het gaat uiteindelijk voor Famile Arslan niet om de buitenkant maar om de inhoud. 'En daar voldoe ik aan. Het enige wat in mijn geval geldt is dat ik een advocaat ben met een extraatje.'

(advertentie)

Zijn buitengewone functie is Peter op het lijf geschreven.

Fraude. Het is overal. Op dinsdagmiddag om 14.25 uur in Peter's schiedbahn bijvoorbij. Omdat zijn team er was uitgaat dat Peter zijn werkweek besloot met klanten bezoeven. Concreet zijn bezoeven opgezet.

Fraude? Schalke & Partners heeft de laatste jaren bouw. Of helpt u het voorkomen. Gewoone zaken als verzoeken van in- of externe dienst, oplichting, bedrijfsoplossing, productvervalsing, leverschik, afpersing, dubbele schades en onrechtmatig ziekteverzuim. Ook u kunt er contact met de zaken krijgen. Meer ook voor screenings en security-waakt te het goed het zaken voor het zaken te nemen. Schalke & Partners. Direct. Doortastend. Door de wet gevraagd.

Schalke & Partners bv

lezen om te ontdekken en -premie

MET DE NEUS OP DE FEITEN

info@schalke.nl T 070 822 11 44 www.schalke.com
Eindhoven - Amsterdam - Antwerpen - Brussel

Tunesische regering verhindert protestreis naar Tunis

Retour Den Haag

Het verkeerslicht stond heel lang op oranje, daarna heel even op groen, maar uiteindelijk op rood. De beoogde protestreis naar Tunis van veertig advocaten eindigt op de stoep van de Tunesische ambassade in Den Haag.

Lucien Wopereis

Orde-redacteur

Eind augustus zetten de organisaties 'Advocaten voor Advocaten', 'Rechters voor Rechters' en 'Europese Democratische Advocaten' het licht op oranje. Ze maken bekend een protestreis te willen organiseren naar Tunis, om daar te protesteren tegen de aantasting van de onafhankelijkheid van de advocatuur en de rechterlijke macht door het regime van president Ben Ali. Er is een vliegtuig gecharterd voor negentig personen. De reis zal, bij voldoende belangstelling, plaatsvinden op 23, 24 en 25 september.

Directe aanleiding voor de protestreis is een proces tegen deken Bechir Essid, die zich op 24 september moest verantwoorden voor een staking van het overgrote deel van de Tunesische balie in februari. Die staking werd uitgeroepen naar aanleiding van een proces tegen de echtgenoot van de bekende mensenrechtenadvocate Radia Nasraoui. Tijdens dat proces werden tal van grondbeginselen voor een eerlijk proces met voeten getreden. Er werd lichamelijk geweld gebruikt tegen advocaten, getuigen werden niet gehoord en het proces vond plaats achter gesloten deuren.

Ook is in Tunesië sprake van intimidatie van de rechterlijke macht. In december vorig jaar werd een rechter ontslagen, nadat

hij een open brief had geschreven. Daarin stelt hij dat de 'regering zijn vonnissen dicteert'.

Midden september staat het licht nog altijd op oranje. Circa twintig advocaten hebben zich voor de protestreis naar Tunis aangemeld. Onvoldoende. De Haagse instigator en organisator J. Hofdijk (Hofdijk & De Jong) verlegt de koers. Het aantal reisdagen wordt teruggebracht van drie naar twee, en er wordt een optie genomen op een kleiner vliegtuig. Ondertussen wordt ook een aantal sponsors bereid gevonden om de reis te steunen. Een Amsterdams advocatenkantoor staat garant voor een bedrag van vijfduizend euro, de Nederlandse Orde van Advocaten draagt vierduizend euro bij. Er zijn in totaal nog veertien reisgenoten nodig.

Ingrep

Een week later meldt Hofdijk dat de reis doorgang kan vinden. Er zijn voldoende aanmeldingen (circa veertig) en de financiën zijn rond. De deelnemers aan de protestreis kunnen hun tropenpak uit de motenballen halen. In Tunis is het op dat

moment vijfendertig graden. Overigens zullen de deelnemers ook hun toga meenemen. Veertig advocaten in toga op een vliegtuigtrap: dat moet CNN halen!

Dat moeten president Ben Ali en consorten ook hebben bedacht. Vrijdag 20 september, bericht uit Tunis: de landingsrechten voor het vliegtuig worden ingetrokken, evenals de reservering voor het hotel in Tunis. Luchtvaartprofessor Wassenbergh uit Den Haag noemt de ingreep er een 'zonder precedent'.

Algemeen deken M. Guensberg schrijft de maandag daarop een brief aan minister De Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken met het verzoek in beweging te komen. 'Om redenen die in onze rechtsstaat geen toelichting behoeven, verzoek ik u met klem uw Tunesische collega te laten weten dat het op deze wijze ingrijpen door de Tunesische autoriteiten in particulier initiatief niet gepast is,' aldus Guensberg. Dezelfde dag blijkt echter dat de protestreis naar Tunis definitief geen doorgang zal vinden. Hofdijk regelt nog wel een optie op twee tickets met een lijnvlucht naar Tunis. G. Schakenraad van de Algemene

Initiatiefnemer Hofdijk, met kind, in gesprek voor de Tunesische ambassade

Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten zal Hofdijk vergezellen. Eerst wordt echter onderzocht of de twee wel veilig naar Tunis kunnen afreizen. Een garantie wordt niet gegeven, integendeel. Buitenlandse Zaken onderneemt geen enkele actie. 'Schandalig', stelt Hofdijk. Daarop lijdt ook deze variant schipbreuk. Maandag laat in de middag toch ineens

weer koortsachtig e-mailverkeer. Het vliegtuig is gecharterd (de deelnemers zijn het geld voor de reis, 750 euro per persoon, volgens broker Wagon Lits kwijt), dus waarom niet naar Parijs? De bedoeling is om samen met Parijse advocaten te protesteren bij de Tunesische ambassade aldaar. Een uur later blijkt dit allemaal toch te ingewikkeld. Ook een visje eten in Nice,

een laatste frivole suggestie per e-mail, gaat niet door. Het is ook wel erg veel luchtvervuiling voor een visje in Nice.

Deken overwint

Daarop wordt besloten de volgende ochtend een protestactie te beleggen bij de Tunesische ambassade in Den Haag. Vijftientig advocaten geven dinsdagochtend 24 september acte de présence. Ook onverwachte steun uit Antwerpen: drie Belgische vakbroeders betuigen hun steun. 'Le bâtonnier vaincra', wordt er gescandeerd (de deken overwint). De deur van de ambassade blijft hermetisch gesloten. Af en toe een bewegend gordijn, dat is alles.

Organisator Hofdijk klimt op een pilaar en noemt de actie, ondanks het niet-doorgaan van de vlucht, een groot succes. Volgens hem toont de ingreep van Ben Ali en consorten de 'volstreekte paniek' waarin het regime zich bevindt. Radia Nasraoui heeft namens haar Tunesische collega's al laten weten het hart onder de riem van de Nederlandse advocaten zeer op prijs te stellen.

Tot slot zegt de Haagse deken, mr. W. de Vries, toe dat hij samen met een aantal andere advocaten tijdens de jaarvergadering van de Orde een motie betreffende Tunesië zal inbrengen.

Wordt vervolgd. ■

Deelnemers aan de protestactie in Den Haag

College van afgevaardigden, 18 september te Zeist

Nieuwe klachtenregeling na veel verzet aangehouden

Tijdens de septembervergadering heeft het College van Afgevaardigden de nieuwe klachtenregeling na veel verzet niet in stemming gebracht. Makkelijker ging de benoeming van Jeroen Brouwer tot nieuwe deken: unaniem werd hij gekozen als opvolger van Marek Guensberg.

Jan Pieter Nepveu
journalist

De agenda voor de bijeenkomst van 18 september jl. behelsde met name één punt dat aandacht behoefde: de klachtenregeling uit de Concept Verordening op de Praktijkuitoefening. In de wandelgangen van het kasteel viel reeds scepsis te bespeuren. De Algemene Raad zou de klachtenregeling alleen maar nodig hebben voor de 'grote uitruil', als de Orde de kosten van de klachten- en geschillenregelingen betaalt, zou Justitie de tuchtrechtspraak voor haar rekening nemen.

Le Belle (Alkmaar) deelde voor aanvang een motie uit waarin hij namens zijn fractie opriep de klachtenregeling niet in stemming te brengen, een week eerder had de Belangenvereniging van Ondernemende Advocaten (BOA) per e-mail al een protestactie op touw gezet.

Extern toezicht

Om tien uur opent Marek Guensberg op de zolder van Slot Zeist de vergadering. Doeleman en Reijnders (Amsterdam) staan nog in de file. Ze hebben gebeld en als het te lang duurt, gaan ze terug. Om reden van bereikbaarheid is overigens besloten voortaan alleen nog te vergaderen in Utrecht. Guensberg zelf is wel gecharmeerd van Slot Zeist maar erkent dat dat 'geen rol mag spelen'.

De perikelen rond de Wet identificatie bij financiële dienstverlening (Wif) en de wet Melding Ongebruikelijke Transacties

(MOT) duren voort. De AMvB ligt bij de Raad van State, die er 'een groot gat in zal schieten', hoopt Guensberg. Maar de voor-tekens zijn niet gunstig. Van Financiën uit dreigt extern toezicht op de advocatuur. 'Het klimaat in de Nederlandse politiek is wat dit betreft uitermate ongunstig.'

De benoemingen leveren geen enkele discussie op. J. van Den Wall Bake (Amsterdam) wordt met algemene stemmen gekozen als achtste lid van de Algemene Raad. En de huidige waarnemend deken Jeroen Brouwer, voorgedragen als opvolger van Guensberg, wordt met diens aanbevelingen – 'uitermate scherpzinnig, betrokken en hardwerkend' – unaniem gekozen als nieuwe deken per 1 december 2002.

Guensberg vertelt dat de Algemene Raad een kennismakingsgesprek heeft gehad met de nieuwe minister van Justitie, Donner. Ook Justitie wordt getroffen door bezuinigingen, dus was Guensberg 'uitermate somber' op weg gegaan. Maar het gesprek verliep minder slecht dan hij gevreesd had. 'De minister heeft er blijk van gegeven dat hij zich goed had ingelezen, en dat hij begrip heeft voor het belang van de gefinancierde rechtshulp en de positie van de advocaten.'

Enkele afgevaardigden hebben echter in de krant van prinsjesdag gelezen dat Donner de vergoedingen wil verhogen tot 87 euro. Omdat die al 87 euro bedragen, lijkt dat Guensberg een onzinverhaal. Een alerte afgevaardigde: 'Of de minister had zich misschien toch niet zo goed ingelezen.'

'Het Nederlandse politieke klimaat is wat extern toezicht betreft uitermate ongunstig'

Waarnemend deken Jeroen Brouwer werd benoemd tot landelijk deken, ingaande 1 december

Foto: Dirk Geers

J. van Den Wall Bake

Portefeuillehoudster Els Unger (gefinancierde rechtshulp) meldt dat 1.380 advocaten een audit hebben aangevraagd. Dat zijn bijna allemaal aangeschreven kantoren. Als tegenprestatie had de Orde bij het aangaan van het roemruchte Convenant Kwaliteitswaarborging Advocatuur bedongen dat de vergoedingen spoedig tot 95 à 100 euro verhoogd zouden worden. De Algemene Raad had verdere medewerking aan het convenant afhankelijk gemaakt van die verhoging en protestacties in het vooruitzicht gesteld. Maar omdat minister Donner zich begrijpend toonde, zal de Orde zich gedeisd houden totdat de minister de advocaten ter ere van het Orde-jubileum in Amsterdam zal hebben toegesproken.

Eén soort

Het is bijna elf uur, Doeleman en Reijnders zijn niet gearriveerd maar men is toe aan het laatste punt: de omstreden klachtenregeling. Guensberg is de eerste om te erkennen dat de tekst die tijdens de vorige bijeenkomst voorlag 'geen schoonheidsprijs verdiende'. Inmiddels heeft de Algemene Raad de opmerkingen in het voorstel verwerkt, maar van tevoren tracht Guensberg eventuele kritiek te ontzenuwen. 'De verordening is een heel lichte verordening, die niet betuttelend is, niet de bureaucratie in de hand werkt, maar toch effectief is. Het is een goedkoop en licht, maar toch sterk wapen tegen onvoldoende kwaliteit. Rechtzoekenden hebben recht op kwaliteit en op bescherming. Dat vind ik een uitgangspunt dat we goed in de gaten moeten houden.'

Het bezwaar dat het hier een 'grote uitruil' zou betreffen, snijdt volgens

Guensberg geen hout. De grote uitruil heeft nooit een rol gespeeld – 'het gaat om kwaliteit' – en door budgettaire veranderingen bij Justitie is hij sowieso buiten beeld geraakt.

Mogelijk ander twistpunt is de vraag waarom de klachtenregeling noodzakelijk in een verordening vervat moet worden. Noblesse oblige, zegt Guensberg. 'Kwaliteit is voor de balie van zo'n eminent belang, dat dat alleen al een reden is om het in een verordening te regelen. Daarbij, gedragsregels lenen zich niet goed voor het imperatief voorschrijven van een klachtenfunctionaris en binden de tuchtrechter niet.'

'De consument zal denken: een klachtenfunctionaris? Dat is gewoon een vriendje'

Het her en der gehoorde idee om kleine kantoren om financiële en bureaucratische redenen te ontheffen van de plicht een klachtenfunctionaris te hebben, spreekt Guensberg absoluut niet aan. 'In dit land bestaat slechts één soort advocaten. Bovendien zou door kleine kantoren niet te verplichten, de groep van de meest kwetsbare, particuliere cliënten met gevoelens van onvrede, het minst profiteren van de klachtenregeling.'

André-Hazesgehalte

Le Belle licht zijn motie namens de fractie Alkmaar toe, maar niet voordat hij gezegd heeft het 'niet chic' te vinden dat de deken van tevoren al is gaan schieten. Hij vindt dat sinds de vorige vergadering de belangrijkste bezwaren tegen het voorstel niet weggenomen zijn. 'De verordening facili-

teert de kleine kantoren gezinsins, de verordening legt een bureaucratische en financiële last op de kleine kantoren,' aldus Le Belle. Waarom wordt een klachtenfunctionaris toch zo belangrijk gevonden, vraagt hij zich af. 'De consument zal denken: een klachtenfunctionaris? Dat is gewoon een vriendje.' Wel kan Alkmaar zich vinden in het uitgangspunt dat advocaten eerst intern en buiten de deken proberen klachten op te lossen.

Le Belle citeert een brief die hij ontving (via de BOA). Daarin figureert een trouwe secretaresse die overleden is. Guensberg noemt het 'André-Hazesgehalte' in de brief dan ook tamelijk hoog, maar daar is Le Belle het niet mee eens. 'Dit is een echte brief uit het gewone leven,' zegt hij. Hij vraagt de vergadering voorsnog af te zien van de stemming.

De kwaden

De zaal krijgt het woord. Veel fracties vragen of voor kleine kantoren geen uitzondering valt te maken, en men is bezorgd over de kosten. In het algemeen vindt men dat de Algemene Raad tegemoet is gekomen

aan verlangens die de afgevaardigden de vorige keer hebben geuit, maar dat er toch te weinig rekening is gehouden met de kleine kantoren.

De Vries (Den Haag) is niet tegen de verordening. Hij is het met veel uitgangspunten eens, en acht de regeling 'uit de aard van hun praktijk' van belang voor kleine kantoren. Maar hij vindt het wel bezwaarlijk dat er een nieuwe kostenpost gecreëerd wordt, terwijl de toevoegingsvergoedingen laag blijven. En Utrecht is verdeeld. Terwijl Schyns aandringt op nadere bezinning over deze 'zoveelste verordening met onvoldoende draagvlak' toont Doesschate zich een warm pleitbezorger. Doesschate zegt dat 10 procent van de advocatuur 90 procent van de klachten veroorzaakt, en dat voor die 10 procent dus de dwang van de verordening nodig is. 'In die

‘De PBO-status bedreigt niet alleen de accountants maar misschien ook de Orde’

zin moeten de goeden onder de kwaden lijden.’

Smeets (Haarlem) wil voorkomen dat de taak van de deken uitgekleeft wordt. ‘Ik wil als deken de dingen weten.’ Een deken behandelt klachten en daardoor blijft hij op de hoogte van het reilen en zeilen in het arrondissement. Bovendien, die 10 procent van de kantoren die de klachten veroorzaakt hou je toch. ‘Een deken of klachtenfunctionaris zal dat percentage echt niet naar beneden brengen.’ Daarentegen staat Pannevis (Amsterdam) achter de klachtenregeling. Het is naar zijn mening een commerciële noodzaak om cliënten serieus te nemen. Wanneer je een verschil van mening intern kunt oplossen, is dat in je eigen belang. Hij overweegt daarom zelfs een tegeltje in zijn kantoor te hangen: ‘Bent u tevreden, zeg het anderen. Hebt u klachten, zeg het ons.’

PBO-status

Kneppelhout (Rotterdam) gelooft ‘absoluut niet’ dat het ‘noblesse oblige-argument’ verplicht tot het opnemen van kwaliteitsregels in een verordening. ‘We nemen de kwaliteit serieus, en daarvoor hebben we de Advocatenwet en diverse regelingen.’ Guensbergs opmerking dat de ‘grote uitruil’ niet meer aan de orde is, stelt De Feijter (Arnhem) gerust. ‘Dan hoeven we geen real-politiek meer te bedrijven, en hebben we meer ruimte om de klachtenregeling te bespreken.’

Peek (Breda) heeft geen klachten over de voorgestelde regeling, maar vindt het niet vanzelfsprekend dat de kosten altijd voor rekening van de advocaat komen. Cliënten hebben niet altijd gelijk. ‘Sommige klachten zijn onheus’.

Tijdens een korte ingelaste pauze heeft Guensberg besloten niet nu op alle argumenten in te gaan. Hij zegt wel dat het college moet beseffen dat de status van de Orde als publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie als factor zwaar meetelt. ‘De PBO-positie is mede afhankelijk van wat wij zelf aan regels tot stand brengen ter handhaving van de kwaliteit van advocaten. Anders gezegd: de PBO-status bedreigt niet alleen de accountants maar misschien ook de Orde.’

De Algemene Raad brengt de klachtenregeling vooralsnog niet in stemming en zal zich nader beraden over met name de kostenproblematiek. Het uitzonderen van kleine kantoren vindt Guensberg geen optie – een tweedeling in de advocatuur moet men niet willen. Misschien is het mogelijk om kantoren financieel of organisatorisch te ondersteunen, maar daarbij mag de omvang geen criterium zijn.

Om 13.00 uur dankt de deken de afgevaardigden voor hun aanwezigheid. Hij nodigt hen uit voor een drankje in de kasteeltuin, waarschijnlijk voor het laatst in Slot Zeist, en de gebruikelijke lunch in de eetzaal.

Concept besluitenlijst vergadering College van Afgevaardigden

18 september 2002 in Zeist

1. Benoemingen/verkiezingen

Het College verkiest met algemene stemmen mr. J.H. Brouwer als Algemeen deken per 1 december 2002.

Het College verkiest met algemene stemmen mr. M.J. van den Wall Bake als lid van de Algemene Raad per 1 november 2002 in de portefeuille wetgevingsadvisering en interne rechtspraak.

Het College benoemt mrs. L.D.H. Hamer, H.J. Bunjes, I.M.C. Verweel-Stokman en J.A. van den Berg als nieuwe plaatsvervangend leden van de Raad van Discipline Amsterdam.

Het College benoemt mr. G. Liesveld als lid van de Raad van Discipline Arnhem en mr. E.J. Verster als plaatsvervangend lid van de Raad van Discipline Arnhem.

2. Categorie-indeling financiële bijdrage 2003

Het College stemt in met de voorgestelde categorie-indeling voor 2003; deze is overigens gelijk aan die welke het College voor 2002 heeft goedgekeurd.

3. Korte bespreking rechtsbijstand

De Algemene Raad geeft de stand van zaken weer over de voortgang in het dossier gefinancierde rechts-hulp. In een gesprek met de nieuwe minister van Justitie is dit onderwerp uitgebreid besproken.

De deelname van de Orde in werk- en stuurgroepen is opgeschort. De oproep tot protest heeft inmiddels 800 à 900 e-mails en brieven opgeleverd van advocaten die de Algemene Raad hierin steunen.

Afhankelijk van de uitkomsten van het nadere beraad tussen de minister en de Algemene Raad zal worden bepaald of en zo ja welke vervolgstappen genomen moeten worden.

4. Concept Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel Klachtenregeling Advocatuur)

De Alkmaarse fractie dient een motie in, inhoudende:

‘De leden van het College van Afgevaardigden in vergadering bijeen op 18 september 2002 roept de Algemene Raad op de Concept Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel Klachtenregeling Advocatuur) vooralsnog niet in stemming te brengen en gaat over tot de orde van de dag’.

Binnen het College is een aantal stromingen te onderscheiden van leden die ongeclausuleerd voor de verordening zijn, degenen die zich zorgen maken over de belasting voor kleine kantoren, een substantiële stroming die zich zorgen maakt over het kostenaspect voor de kleine en kleinste kantoren en een stroming die ongeclausuleerd tegen de verordening is.

De Algemene Raad acht het gewenst zich nader te beraden over deze verordening. Het nader beraad zal zich vooral richten op de vrij breed aanwezige mening binnen het College dat de kostenproblematiek vooral voor de eenmanskantoren een hindernis is voor het aannemen van deze verordening. De resultaten van het beraad zullen terugkomen in de volgende Collegevergadering.

De motie van de fractie Alkmaar wordt aangehouden.

Voorlopige agenda College van Afgevaardigden 29 november 2002 in Utrecht

1. Verkiezingen/benoemingen
2. Raming en meerjarenraming
3. Vaststelling financiële bijdrage
4. Concept Verordening op de Praktijkuitoefening (onderdeel Klachtenregeling Advocatuur)

Data Collegevergaderingen in 2003

- 27 maart in Hoog Brabant, Utrecht
- 25 juni Jaarbeurs Utrecht
- 24 september Jaarbeurs Utrecht
- 28 november Jaarbeurs Utrecht

Opinie

De verdachte van de moord op Pim Fortuyn, Van der G., heeft zijn hongerstaking beëindigd. Dat neem volgens advocaat Van der Goen niet weg dat de noodwet voor het cameratoezicht op Van der G. fundamentele rechtsbeginselen schendt, iets waartegen krachtig stelling moet worden genomen.

B. van der Goen
advocaat te Soest

Volkert van der G. was in hongerstaking omdat de in zijn cel geplaatste camera's hem dag en nacht in het oog houden. Om dit mogelijk te maken is door de minister van Justitie een noodwet uitgevaardigd. Op het protest van Volkert van der G. overwoog de Raad voor Strafrechttoepassing dat gezien de 'maatschappelijke onrust' die de zelfmoord van Volkert van der G. met zich mee zou brengen dit gerechtvaardigd is.

Hier is sprake van schending van het fundamentele rechtsbeginsel dat iedereen gelijk is voor de wet, zoals onder meer in artikel 1 van de Grondwet tot uitdrukking wordt gebracht. Van dit rechtsbeginsel kan niet voor een individueel geval worden afgeweken, ook niet door de wetgever. Niet uit te sluiten is, dat in extreme situaties sprake moet kunnen zijn van noodwetgeving, bijvoorbeeld in een geval van een dreigende kernramp of iets van dien aard. Van de in een – naar mag worden aangenomen – goed beveiligde gevangenis opgesloten Volkert van der G. gaat een dergelijke dreiging niet uit. En maatschappelijke onrust kan nooit redengevend zijn voor het uitvaardigen van een tegen één individu gerichte (nood)maatregel. Wie zich van dit begrip bedient, komt nogal dicht in de buurt van wat in het verleden wel *gesundes Volksempfinden* heette.

Juist in een zaak als deze behoren alle emoties vermeden te worden en dient Van der G. exact zo behandeld te worden als elk ander individu dat van een ernstig misdrijf verdacht wordt. Laat men dit na, dan

Een noodwet tegen Van der G.

begeeft men zich op een hellend vlak en wordt een door niemand exact te benoemen grootheid, maatschappelijke onrust, in onze rechtspleging geïntroduceerd, niet alleen bij de straffoemeting, maar reeds in het stadium dat er sprake is van verdinking. Wie aanvoert dat Van der G. door het plegen van zijn misdrijf zijn aanspraak op een behandeling als ieder andere verdachte verspeeld heeft, zoals enkele LPF-kamerleden deden, verliest uit het oog dat de rechtvaardiging van overheidsoptreden nu juist gevonden wordt in het feit dat deze zich niet op een partijstandpunt plaatst met alle emotionele lading (zoals wraaklust) van dien maar daarboven staat, of behoort te staan. Als ieder ander heeft Volkert van der G. recht op een *fair trial* en daar horen geen noodwetjes of andere buitenissigheden bij.

Tot voor kort zou het bovenstaande het intrappen van een open deur zijn geweest, maar nu schijnt zelfs in juridische kringen hier anders over gedacht te worden. Over het indienen door Spong en Hammerstein van een strafklacht wegens het aanzetten tot haat tegen een groot aantal politici en een deel van de pers is nu wel genoeg gezegd; volgens mij heeft een advocaat in vrij hoge mate de bevoegdheid emoties van zijn cliënten te vertolken (zolang hij deze tenminste niet met die van hemzelf verwart). Dat zo'n extreme actie voorspelbaar weer een even extreme reactie uitlokt, wordt ook hier weer eens bewaarheid: het door een aantal advocaten indienen van een tuchtklacht tegen Spong en Hammerstein is ook weer een brug te ver. Ernstiger is het, dat de overheid in reactie op het extremisme van Van der G. zich op

haar beurt tot een zeker extremisme laat verleiden. De paradoxale situatie doet zich nu voor dat camera's geplaatst zijn in de cel van Volkert van der G. om diens zelfmoord te verhinderen waarna deze mogelijk zelfmoord pleegt door zich dood te hongeren omdat die camera's geplaatst zijn. Dwangvoeding is geen reële optie, reeds vanwege het feit dat dit bij een onwillige patiënt volgens deskundigen levensbedreigend zou kunnen zijn. Ook hier geldt: normen die tot nu toe voor andere verdachten golden dienen ook in het geval van Volkert van der G. onverkort te worden toegepast. Het maken van een uitzondering onder welk voorwendsel dan ook is hier uit den boze.

Een overheid past geen extremisme. Een advocaat die op hol slaat is niet zo erg en geeft hooguit aanleiding tot een aardige discussie in het *Advocatenblad*, maar een minister van Justitie die meent dat op fundamentele rechtsbeginselen maar eens een uitzondering moet worden gemaakt, al dan niet om maatschappelijke onrust te voorkomen, is een heel wat zorgelijker fenomeen. Weliswaar heeft Van der G. zijn hongerstaking beëindigd, dat doet niet af aan de principiële betekenis van deze zaak. Aangezien hier een essentieel belang van de rechtspleging in het geding is meen ik dat de Nederlandse Orde van Advocaten hier stelling tegen dient te nemen. ■

Reacties

Loth is geen vijand van de vrije advocatuur

(Advocatenblad 2002-16, mr. E. van Staden ten Brink, 'De vrije advocatuur en haar vijanden', inz. p. 700v.)

Mr. Van Staden ten Brink uit bedenkingen tegen – zoals hij het noemt – de oplossing voor de lange doorlooptijden die de rechterlijke macht heeft gezocht in oprichting van centrale lichamen, te weten de Vliegende Brigade (ten behoeve van de rechtbanken) en het Loth, het Landelijk Ondersteuningsteam Hoven. Deze bedenkingen hangen samen met de door hem veronderstelde werkwijze van o.a. het Loth, maar het ontbreekt hem kennelijk aan juiste informatie.

Bij het Loth zijn op dit moment vanuit de verschillende hoven 6 fte (voltijdsplaatsen; deels vice-presidenten, deels raadsheren, hierna voor het gemak 'raadsheren') gedetacheerd. Zij vormen twee raadkamers. Aan elk van de raadkamers zijn vijf schrijfsjuristen verbonden.

Zaken die bij het Loth binnenkomen worden ter behandeling geplaatst op een van de wekelijkse raadkamerdagen van de beide raadkamers. In elke zaak wordt een schrijfsjurist aangewezen alsmede een van de raadsheren als diens begeleider. Vóór de raadkamerdag maakt de schrijfsjurist een notitie, die vergezeld van relevante literatuur en jurisprudentie naar de drie raadsheren gaat.

Op de raadkamerdag overleggen de drie raadsheren in aanwe-

zigheid van de schrijfsjurist over de zaak en *zij* nemen een beslissing. Vervolgens maakt de schrijfsjurist een eerste aanzet tot het arrest. Pas als de begeleider met de tekst akkoord is, wordt het concept aan de andere leden van de raadkamer doorgeleid. Zo nodig wordt op een volgende raadkamerdag nader overlegd.

Van Staden ten Brink duidt de schrijfsjurist aan als 'de vonniswijzer' (in het geval van het Loth te vertalen als 'arrestwijzer'), maar dat geeft de werkelijkheid niet weer. De schrijfsjurist beslist niet.

Dat het Loth 'door roeien en ruiten' zou proberen om de zaken zonder comparitie of enquêtes af te doen, strookt evenmin met de werkelijkheid. In het eerste halfjaar waarin het Loth heeft gefunctioneerd, heeft het zelfs een groter percentage tussenarresten gewezen dan het landelijk gemiddelde van de vijf hoven.

Het komt mij voor dat het Loth het epitheton 'vijand van de vrije advocatuur' niet heeft verdiend.

(Ancora Dupain, interimhoofd van het Loth; vice-president in het Haagse gerechtshof)

(advertentie)

FIF 33
RECHTSGEBIED- EN INFORMATIEBUREAU

Ten behoeve van de advocatuur en het bedrijfsleven.
 Voorkomend in bedrijfsrechtzaken in binnen- en buitenland.

- overmatig vakkennis
- dienstverlening
- flexibel
- overname contractbeheer
- handelsinformatie
- publiek onderzoek

Teléfono : 010 - 477 33 22   E-mail : info@fif33.nl
 Fax : 010 - 477 08 90   Internet : www.fif33.nl

Vraag naar brochures om voor een indruk te krijgen van diensten.

Bankrekening: Eibankrekening 185, 3001 EM Rotterdam
 Correspondentiekas: Postbus 25290, 3001 HB Rotterdam

Meesterlijke vacatures
www.advocatenwerk.nl

HV&PARTNERS
 VOOR JURISTEN, VAST OF INTERIM

 TEL 010 - 240 06 05

Pinstripe
 JURIDISCH VERTALEN EN TOLKEN

Verslaggen (ook beeldende) in alle gangbare talencombinaties.
 Tolken en vertaling bij rechtszaken en arbitrages, congressen en seminars,
 inclusief gelijktijdig vertalen en simultaan.

Pinstripe Translation Services
 Tel: 010 - 465 18 95
 Fax: 010 - 465 18 99
 E-mail: info@pinstripe.nl

Statenweg 149b
 3026 LL Rotterdam
 Website: www.pinstripe.nl

Iks ging weer eens pleiten

Leo van Osch

De ophanden zijnde audit was door hem met enige zorg tegemoetgezien. Volgens het door hem zelf gemaakte kantoorhandboek moesten alle dossiers inzichtelijk zijn voor waarnemers, maar de ervaring had geleerd dat niemand wijs kon uit zijn dossier behalve hijzelf. Koortsachtig had hij submapjes gemaakt zodat processtukken gescheiden werden van brieven et cetera. Zelfs zijn veertienjarige zoon, hij vergat even het kinderwettje van Van Houten, was door hem ingeschakeld. Een hoop inhoudelijk commentaar op brieven was zijn deel geweest. De dag voor de komst van de auditor had hij nog een mail rondgestuurd naar zijn kantoorgenoten om ze aan het bezoek te herinneren en nu was het dan toch zover.

De auditor, mevrouw Bruin, vergezeld door een leerling van de juridische hogeschool, bleek net zo charmant als doortastend. 'Laat u maar eens wat eerste brieven aan cliënten zien', klonk het na wat inleidende *pour-parlers*. Hij placht nog net aan cliënten het uurtarief te bevestigen maar daarmee had je het wel zo'n beetje gehad. Na diep nadenken kon hij zich nog een brief herinneren die wat uitgebreider was geweest en hij besloot dat dossier er maar eens bij te nemen. Het koppel nam de brief zwiingend door. 'Heeft u nóg een voorbeeld?' klonk het na lezing. Hij moest nu echt heel diep gaan nadenken maar kon nu alleen nog maar een briefje produceren waarin bevestigd werd dat hij 'als betalend raadsman ging optreden'.

Hij ging er lichtjes van zweten.

Het hele auditformulier werd vraag voor vraag doorgenomen. Tegen lunchtijd bood hij een broodje aan dat het tweetal in een aparte kamer ging oppeuzelen. Daarna zouden ze het secretariaat en twee advocaten gaan bevragen. Natuurlijk, zo dacht X somber gestemd, zou dan blijken dat het prachtige kantoorhandboek een morsdode letter was en konden ze die tien procent toeslag op

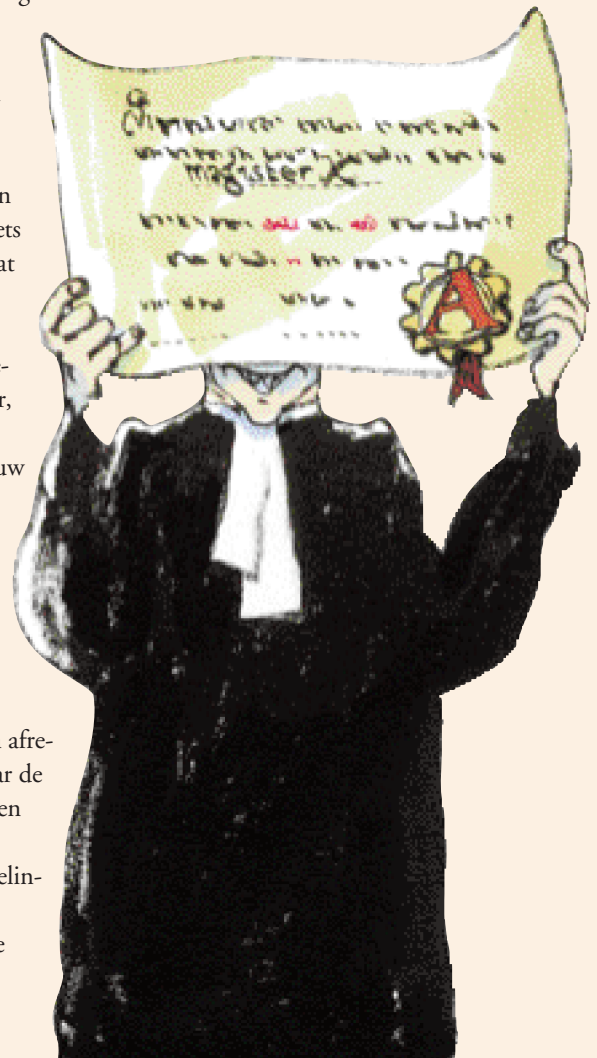
de toevoegingvergoedingen wel shaken.

Tegen drieën, de audit duurde inmiddels al vanaf halfelf, klopten ze op zijn kamerdeur. Eenmaal gezeten toverde mevrouw Bruin als eerste de auditverklaring uit haar schrijfmap. Het ding had iets weg van een oorkonde van de keurslager, inhoudende een eervolle vermelding voor het draaien van leverworst, maar de blijdschap bij hem was er niet minder om.

Ze hadden nog wel wat tips. 'Die brieven van u zijn wel al te kort door de bocht. Ze zouden bij wijze van spreken net zo goed niet geschreven kunnen worden'. X was enigszins uit het veld geslagen en slofte naar de zakenbak om de al eerder getoonde brief er nog eens op na te lezen. Niks mis mee, dacht hij, maar de stagiaire had van de brief, zo zei ze, in het geheel niets begrepen en voor zijn cliënt zou dat vermoedelijk niet anders liggen. 'Misschien legt u het mondeling allemaal erg goed uit hoor', vergoelijkte mevrouw Bruin een en ander, 'maar dat kan ik niet controleren'.

X snapte het niet, maar mevrouw Bruin legde uit dat hij in begrijpelijk Nederlands het probleem moest omschrijven en in evenzeer begrijpelijk Nederlands moest uitleggen waar conceptstukken eigenlijk over gingen. Het begon hem te dagen.

Of ze de broodjes nog moesten afrekenen, vroeg mevrouw Bruin, maar de vraag stellen was haar beantwoorden natuurlijk. Ze namen afscheid. X prikte de verklaring op het mededelingenbord en ging worstenbroodjes bestellen, geheel bekostigd door de Raad voor Rechtsbijstand.

DEFEBLAA

‘Stukken die ik per mail ontvang kan ik bestuderen terwijl ik met Oliva bij de zandbak zit’

Het adagium Virtus nobilitat is vervangen door een nieuw devies: vrije tijd adelt! Maar geldt dat ook voor de advocatuur en de rechterlijke macht? Over de zoektocht naar het evenwicht tussen werk en vrije tijd.

Martine Goosens
freelance journalist

Mr. Axel de Vree (45), advocaat in Amsterdam. De Vree woont samen met rechtenstudente Sarah Macro (27) en hun dochter Olivia (1).

Vrijdagavond 20.00 uur. De Vree gaat vanavond schermen, een sport die hij zo'n drie keer per week beoefent: 'De laatste jaren doe ik het allemaal wat rustiger aan, zowel in mijn werk als privé. Schermen deed ik tot een paar jaar terug op het niveau van de beste schermers van Nederland. Competitie doe ik inmiddels niet meer, behalve dan de Europese kampioenschappen, die om het jaar gehouden worden en waar ik gemiddeld als veertigste eindig. Er doen ongeveer 250 man mee, dus de veertigste plaats is zo gek nog niet, maar als ik een jaar vrij zou hebben zou ik nog wel eens keihard willen trainen om te bezien of ik tot de beste tien van Europa kan behoren.

Om in vorm te blijven ga ik één of twee keer per week naar het fitnesscentrum en rij ik geregeld op mijn motor, een BMW 1100 GS, waarmee ik ooit in vijf maanden tijd van Nederland naar China ben gereden. Dat besloot ik te doen toen ik na vier jaar bij Pels Rijcken & Droogleever Fortuijn behoefte had aan iets nieuws. Na terugkeer begon ik een eigen kantoor in Rotterdam, op een kleine etage aan de Schiedamse Vest. Toen de verhuurder besloot het hele pand om te bouwen tot gay disco – opvallend genoeg met de naam Amice – besloot ik mijn praktijk te vestigen op Rotterdam Airport. Daar groeide het kantoor in rap tempo uit tot dertien advocaten.

In die tijd werkte ik als een dolle; dat ik geregeld op kantoor bleef slapen vond ik geen enkel probleem. Ik had de ambitie het kantoor uit te laten groeien tot zeker dertig man en hoopte tegen die tijd een stapje terug te kunnen doen. Die nachten in een slaapzak op een matje had ik daar graag voor over. Uiteindelijk liep het allemaal anders. De vriend met wie ik samen de maatschap vormde had andere ideeën over de toekomst van het kantoor. Na vijf jaar ben ik eruit gestapt. Even een flinke domper, maar achteraf gezien kwam mijn afscheid op een goed moment. Ik werd geleefd door mijn cliënten en agenda, uiteindelijk liepen er zoveel procedures dat mijn werk voor een belangrijk deel bestond uit verzoeken om aanhouding. En dan achterlijk gehaast, nog snel even naar huis voor een fastfoodhap, als ik die aanhouding niet kreeg. Hoewel ik wel eens kriegel werd van al die stress vond ik het eigenlijk volstrekt normaal dat ik zo hard werkte. Ik was ambitieus, enthousiast en gedreven. En juist als je dan zo lekker blijft doorrennen ken je geen momenten van bezinning.

Het leven van toen zou ik nu niet meer willen leiden. Toen vorig jaar mijn dochttertje werd geboren heb ik er bewust voor gekozen haar zo intens mogelijk mee te maken. De advocatenpraktijk voer ik vanuit huis, maar in feite heb ik geen vaste werkplek. Als adviseur van een aantal vooral startende ondernemers doe ik veel via e-mail of zit ik bij de opdrachtgevers op kantoor, overigens niet alleen voor juridisch advies. Voordat ik op mijn 27e rechten ging studeren heb ik zelf een aantal bedrijven gehad, onderne-

INSANS

Axel de Vree met vriendin Sarah Macro en dochter Olivia. Foto's: Axel de Vree

mer ben ik in hart en nieren. Nog steeds zijn er vennootschappen waarin ik participeer.

Zodra ik een *opportunity* zie spring ik erin. Vaak worden kansen geboren uit onvrede. Toen er jaren geleden geen Engels-Nederlands juridisch woordenboek bleek te bestaan, heb ik Kluwer gebeld en er zelf een geschreven. Bij gebrek aan inzicht in alle rolrichtlijnen heb ik ze allemaal verzameld en gepubliceerd. Verder verbaasde ik mij over het geringe gebruik van internet voor advocaten, maar omdat er ook nauwelijks iets bruikbaar te vinden bleek op het net, heb ik zelf Legal.nl opgericht, een startpagina met informatie en links die nuttig

zijn voor de uitoefening van de advocatenpraktijk en die een e-mailadres verschaft waarmee je vanuit de hele wereld kunt beschikken over je documenten. Ook heb ik de cursus *Advocaat en internet* gegeven en doceer ik gedragsregels en declaratietechnieken tijdens de introductie op Woudschoten voor de eerstejaars advocaten.

Mijn privé-leven loopt dwars door al mijn zakelijke activiteiten heen. Ik neem deel aan telefonische conferenties van opdrachtgevers terwijl ik met mijn dochter over de grachten wandel. Toen ik vorig jaar na mijn beëdiging in Amsterdam mocht kennismaken met de

deken heb ik Olivia gewoon meegenomen. Ik rekende op snel even handen schudden, maar er bleken nog zes of zeven andere mensen te zitten, keurig in driedelig kostuum of mantelpak. Men keek wel enigszins verbaasd toen ik daar met mijn baby kwam binnenlopen, maar daar doe ik niet moeilijk over. Anderen mogen dat soort dingen gek vinden, mij bevalt het prima.

Tijdschrijven doe ik ook niet meer, ik spreek met mijn cliënten een *fixed price* af voor het feit dat ze mij te pas en te onpas mogen consulteren voor advies. Ik ben altijd bereikbaar, dus ook op dagen dat ik voor Olivia zorg. Stukken die ik per mail ontvang hoef ik niet van achter een bureau te bestuderen, dat kan ook terwijl ik met Oliva bij de zandbak zit. Dat wat ik aan backoffice nodig heb doet Sarah, zij voorziet in alles wat een kantoor nodig heeft, maar dan vanuit een huiselijke sfeer. Op deze manier loopt het allemaal vrij relaxed, ik zou momenteel echt niet weten wat ik anders zou willen. Een typisch geval van een prima uitgebalanceerd leventje! ■

Orde-nieuws

Het Bureau van de Orde

Onderwerp	Telefoonnummer	E-mailadres
N.a.w. gegevens advocatuur	070 – 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
Centrale Controle Verordeningen	070 – 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
Landelijke financiële bijdrage	070 – 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
Opleiding: alle vragen (09.00-12.00 uur)	070 – 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
Communicatie: Advocatenblad, brochures et cetera	070 – 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 – 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

De zaak-Mack: risico's voor de advocatuur in Guatemala

De zaak-Mack is de eerste zaak waarin hoge militaire officieren worden berecht vanwege hun betrokkenheid bij mensenrechtenschendingen tijdens de bloedige burgeroorlog in Guatemala.¹ De oorlog duurde van 1960 tot 1996 en beroofde veel inheemse bewoners van huis en haard. Mack had deze misstanden in een publicatie aan het licht gebracht. Zij heeft het met haar leven moeten bekopen. Het proces in de zaak-Mack is op zich al buitengewoon, omdat in Guatemala veel moorden onopgelost blijven, vooral wanneer ze een politiek motief hebben. De aanloop tot het proces in de zaak-Mack is dan ook niet ongestoord verlopen: een paar dagen voor de aanvang van het proces werd één van de advocaten van de familie Mack telefonisch bedreigd en werd zijn huis beschoten. De Amerikaanse mensenrechtenorganisatie Lawyers Committee for Human Rights (LCHR) heeft een waarnemer naar het proces gestuurd, die een dagelijks verslag opmaakte van de gang van zaken in het proces. Op het moment van schrijven is het proces twaalf dagen oud. Hierna volgt een samenvatting van de eerste tien dagen.

Ten tijde van de moord op Mack stonden de drie verdachten aan het hoofd van het Department of Presidential Security (DSP), onderdeel van het Presidential High Command (EMP). Beide organisaties hebben een militair karakter. Ze worden bemand door leden van het leger en de financiering is in handen van het leger. Voor de EMP werkte onder andere ene Noel de Jesus Beteta, die in 1993 werd veroordeeld voor het uitvoeren van de moord op Myrna Mack. De drie verdachten hebben steeds ontkend dat de EMP een inlichtingendienst zou zijn en zich zou bezighouden met veiligheidskwesties. Verschillende getuigen die in de loop van het proces werden gehoord, weerlegden deze ontkenning evenwel en gaven aan dat de EMP wel degelijk een inlichtingentaak had. Bovendien was de veiligheidstaak van de EMP niet beperkt tot het waarborgen van veiligheid voor de minister, maar viel daaronder ook het bestrijden van oproer onder de inheemse bevolking. Het werk van Myrna Mack, evenals zij zelf werden zo doelwit van de EMP. De verklaringen toonden eveneens aan dat de verdachten niet de eerste de beste militaire officieren waren, maar hooggeplaatsten die zich hadden gespecialiseerd in het verzamelen van inlichtingen en bestrijding van oproer.

Een belangrijke verklaring kwam van forensisch geneesheer Leonel Gómez Rébulla. Hij had onderzoek verricht naar de dood van Myrna Mack en concludeerde dat er sprake was van een politieke moord, uitgevoerd op professionele wijze. Hij verklaarde bovendien dat de politiefunctionarissen belast met het onderzoek naar de dood van Mack, in een rapport tot eenzelfde slotsom kwamen wat betreft het motief van de moord, voor hun leven vreesden. Eén van hen, José Miguel Mérida Escobar werd inderdaad vermoord, op 5 juli 1991. Er gaan hardnekkige geruchten de ronde dat zijn dood te maken heeft met het onderzoek naar de moord op Mack. Verschillende andere getuigen ondersteunden met hun verklaring het verhaal van Gómez Rébulla.

Het proces in de zaak-Mack is tot nu toe rustig verlopen, zonder vertraging. Het is evenwel niet onwaarschijnlijk dat de vertragingen die de zaak kenmerkten in de jaren 1990 ook nu weer opduiken. Er heerst rond de zaak nog steeds een atmosfeer van bedreigingen en intimidatie. Daarom maakt de LCHR zich nog steeds zorgen omtrent de veiligheid van rechters, advocaten, getuigen en familieleden. Het is bovendien belangrijk dat de aandacht niet wordt afgeleid van andere mensenrechtenactivisten in Guatemala, die nog steeds bedreigd worden.

Op 2 september jongstleden werd het hoofd openbaar aanklager voor economische misdrijven in Guatemala, Manuel de Jesus Flores, vermoord. Zijn dood toont aan dat het aanpakken en bestrijden van mensenrechtenschendingen in Guatemala nog steeds een levensgevaarlijke aangelegenheid is.

Zie voor meer informatie over de zaak-Mack de webpagina van de LCHR: <http://www.lchr.org> Zie voor meer informatie over de mensenrechtensituatie in Guatemala de website van Amnesty International: http://www.Amnesty.nl/landeninfo/llp_guat.shtml

Voor meer informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten kunt u contact opnemen met de secretaris, mr. Mirjam Siesling, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel.: 030-253 74 27, fax 030-25 370 28, M.Siesling@law.uu.nl

¹ In *Advocatenblad* 2002-15 van 20 september jl. berichtte de Stichting Advocaten voor Advocaten over het begin van het proces tegen de verdachten van de moord op de Guatemaalse antropologe Myrna Mack.

VAN DE ORDE

Vestigingsrichtlijn advocaten

In het *Staatsblad* van 3 september 2002 nr. 440 is gepubliceerd de 'Aanpassing van de Advocatenwet aan richtlijn 98/5/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 16 februari 1998 ter vergemakkelijking van de Permanente uitoefening van het beroep van advocaat in een andere lidstaat dan die waar de beroepskwalificatie is verworven (Implementatie Vestigingsrichtlijn advocaten)'. Deze is in werking getreden op 4 september 2002.

De richtlijn 98/5/EG, hierna te noemen Vestigingsrichtlijn, regelt de mogelijkheid voor de advocaat uit een andere lidstaat om zich hier te vestigen en de advocatuur uit te oefenen zonder dat zijn diploma behoeft te worden erkend. Met de mogelijkheid om permanent werkzaam te zijn onder de oorspronkelijke beroepstitel van de advocaat in een lidstaat van ontvangst, wordt tegemoetgekomen aan de wensen van justitiabelen die juridische adviezen vragen in verband met de internationalisatie van het handelsverkeer.

In verband met de wijziging van de Advocatenwet als hiervoor bedoeld, heeft het College van Afgevaardigden de Aanpassingsverordening Vestigingsrichtlijn vastgesteld, die gepubliceerd is in de *Staatscourant* van 4 september 2002, nr. 169. Deze is in

werking getreden op 4 september 2002. Met deze verordening worden de wijzigingen in de Advocatenwet doorgevoerd in de regelgeving van de Orde.

In de Implementatiewet wordt voor de bevoegdheden en verplichtingen van de advocaat uit een EU-lidstaat die in Nederland zijn advocatenpraktijk wil uitoefenen op grond van artikel 3 van de Vestigingsrichtlijn een nieuwe paragraaf in de Advocatenwet opgenomen (paragraaf 2b, artt. 16g-16k Advocatenwet).

Na verloop van drie jaar kan de advocaat ingevolge artikel 10 van de Vestigingsrichtlijn verzoeken om inschrijving bij de rechtbank (artt. 2a, 2b en 2c Advocatenwet).

In de Nota van Toelichting behorend bij de Aanpassingsverordening Vestigingsrichtlijn wordt verwezen naar de tekst van de artikelen 2a, 16h en 16k van de Advocatenwet, welke artikelen op 14 september 2001, het moment van vaststelling van de verordening door het College van Afgevaardigden, nog niet in werking waren getreden. Volledigheidshalve volgt hierna de tekst van de desbetreffende artikelen.

Artikel 2a

1. In afwijking van het eerste lid van artikel 2 is degene die in een andere lidstaat van de Europese Unie of in een andere staat die partij is bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, hierna te noemen staat van herkomst, gerechtigd is zijn beroepswerkzaamheid uit te oefenen onder de benaming advocaat of een daarmee overeenkomstige benaming in de taal of in de talen van de staat van herkomst, bevoegd te verzoeken te worden ingeschreven als advocaat, indien hij een document overlegt waaruit blijkt dat hij gedurende ten minste drie jaar daadwerkelijk en regelmatig in Nederland in het Nederlandse recht, met inbegrip van het gemeenschapsrecht als advocaat werkzaam is geweest. Onder daadwerkelijke uitoefening van de werkzaamheid zonder andere dan de in het dagelijks leven normale onderbrekingen.
2. De advocaat dient een aanvraag om afgifte van een document als bedoeld in het eerste lid in bij de raad van toezicht in het arrondissement van de rechtbank waarbij de advocaat kan worden ingeschreven.
3. De aanvraag omvat ten minste inlichtingen of bescheiden betreffende het aantal en de aard van de door de aanvrager behandelde dossiers.
4. De raad van toezicht kan verifiëren of de uitgeoefende werkzaamheden als regelmatig en daadwerkelijk kunnen worden aangemerkt en kan zo nodig de advocaat verzoeken mondeling of schriftelijk aanvullende verduidelijkingen of preciseringen te verstrekken met betrekking tot inlichtingen en bescheiden, als bedoeld in het derde lid.
5. In plaats van de verklaring omtrent het gedrag of de andere in het tweede lid van artikel 2 genoemde documenten kan de advocaat, bedoeld in het eerste lid, een met deze verklaring of die documenten overeenkomende documenten, afgegeven door het daartoe bevoegde gezag in de staat van herkomst, overleggen. Artikel 7 van de Algemene wet erkenning EG-hoger-onderwijsdiploma's is van overeenkomstige toepassing.

Artikel 16h

1. Degene die niet met inachtneming van artikel 1 is ingeschreven, maar die wel in een andere lidstaat van de Europese Unie of in een andere staat die partij is bij de Overeenkomst betreffende de Europese Economische Ruimte, hierna te noemen staat van herkomst, gerechtigd is zijn beroepswerkzaamheid uit te oefenen onder de benaming advocaat of een daarmee overeenkomstige benaming in de taal of in de talen van de staat van herkomst, heeft het recht om permanent dezelfde werkzaamheden uit te oefenen als de overeenkomstig artikel 1 ingeschreven advocaat nadat hij zich heeft laten inschrijven bij de raad van toezicht in het arrondissement waarin zijn kantoor is gevestigd.
2. De raad van toezicht schrijft de advocaat in na overlegging van een verklaring van inschrijving van de bevoegde autoriteit van de staat van herkomst, indien de verklaring niet langer dan drie maanden voor het moment waarop de aanvraag om inschrijving is ingediend is afgegeven.
3. De raad van toezicht stelt de bevoegde autoriteit van de staat van herkomst in kennis van de inschrijving.
4. Indien de raad van toezicht de namen van de overeenkomstig artikel 1 ingeschreven advocaten publiceert, worden ook de namen van de overeenkomstig dit artikel ingeschreven advocaten gepubliceerd.

Artikel 16k

1. De advocaat, bedoeld in het eerste lid van artikel 16h, is voor alle werkzaamheden die hij in Nederland uitoefent aan dezelfde beroeps- en gedragsregels alsmede aan dezelfde voorwaarden onderworpen als de advocaat die overeenkomstig artikel 1 is ingeschreven, met inbegrip van de verordeningen genoemd in artikel 28.
2. De artikelen 10, 12, 13, 14 en 16 zijn van overeenkomstige toepassing. Artikel 11 is van overeenkomstige toepassing voorzover de advocaat optreedt in Nederland.

Agenda

Europees Asielbeleid

Europarlementariër K. Buitenweg (GroenLinks) debatteert op woensdag 30 oktober met A. Oostlander (MEP, CDA) en de woordvoerder asielzaken van de LPF (onder voorbehoud) over het toekomstige Europese asielbeleid. Zal het Vluchtelingenverdrag ongeschonden uit de strijd komen? Locatie: West-Indisch Huis, Herenmarkt 99, Amsterdam. Tijd: 19.30 tot 21.30 uur. Meer informatie: 030-239 99 08. E-mail: www.groenlinks.nl/europa

Corporate litigation

Op donderdag 31 oktober houdt de Vereniging Corporate Litigation een mini-seminar. Daar zullen mrs. L Sprengers, A. Voûte, P. van der Korst en P. Wakkie een inleiding verzorgen en discussiëren over het thema 'Geschillen omtrent fusie en overname'. Voor meer informatie kunt u contact opnemen met mr. M. Holtzer, secretaris van de Vereniging Corporate Litigation, Postbus 75258, 1070 AG, Amsterdam. E-mail: corporatelitigation@yahoo.co.uk

Meester Bridge Kampioenschap 2002

Zaterdag 9 november vindt het jaarlijkse Bridgetoernooi plaats om de G.A.V.-Beker, het Open Nederlands Kampioenschap voor Advocaten, Notarissen, leden van de Rechterlijke Macht en het Openbaar Ministerie. Er worden 42 spellen gespeeld. De arbitrage is in handen van O. van Schravendijk, internationaal wedstrijdleider. Er wordt gespeeld in twee sessies, aanvang 10.00 uur respectievelijk 14.00 uur. Plaats: Sociëteit De Unie, 's-Gravenlandseweg 57, Hilversum. Kosten: 50 euro per paar, inclusief rijsttafel. Opgeven bij: E. Lambers, Postbus 2383, 1200 CJ Hilversum. Fax: 035-621 60 58. E-mail: e.lambers@beks.nl

Van afval naar stoffen

Het Centrum voor Milieurecht van de Universiteit van Amsterdam organiseert maandag 9 december een studiedag over afvalstoffen. Thema's zijn onder andere 'grenzen voor afval', 'markt of overheid' en 'van afval naar stoffen'. De dag begint om 9.30 uur en wordt afgesloten met een borrel. Locatie: Aula (Oude Lutherse Kerk), Singel 411, Amsterdam. Deelnamekosten: 60 euro, voor studenten 30 euro. Inlichtingen en aanmeldingen bij het Centrum voor Milieurecht, Universiteit van Amsterdam, Postbus 1030, 1000 BA, Amsterdam. Fax: 020-525 47 42, tel. 020-525 30 75. E-mail: shieswald@jur.uva.nl

Beroepsopleiding

Toetsen beroepsopleiding 1 november

Alle toetsen worden afgenomen in de Jaarbeurs, Jaarbeursplein te Utrecht (tel.: 030-295 59 11).

Voorjaarscyclus 2002 (+ inhalers):

10.30-12.30 uur	Bestuursprocesrecht
13.30-14.30 uur	Jaarrekeninglezers
15.00-16.00 uur	Belastingrecht
16.30-17.30 uur	Gedragrecht

Alle toetsen worden afgenomen op basis van de meest recente wetteksten.

Stagiaires die in maart 2002 met de Beroepsopleiding zijn begonnen hoeven zich niet op te geven. Inhalers/herkansers (stagiaires die vóór maart 2002 met de Beroepsopleiding zijn begonnen) dienen zich zo snel mogelijk (*uiterlijk twee weken* voor de toetsdatum) voor deze toetsen schriftelijk aan te melden. U ontvangt dan een schriftelijke bevestiging van inschrijving. Eventueel nieuw cursus/toetsmateriaal wordt bij deze bevestiging meegezonden.

Wilt u bij inschrijving duidelijk het volgende vermelden:

- naam, voorletter(s) en geslacht;
- het adres waar de bevestiging naartoe gezonden moet worden;
- uw cursuscode.

Ná de toetsdag ontvangt u een acceptgiro waarmee u het examengeld ad € 30 per toets (behoudens prijswijzigingen) kunt overmaken.

Voor informatie kunt u bellen met de Nederlandse Orde van Advocaten, afdeling Opleiding (telefoon: 070-335 35 55 tussen 09.00-12.00 uur).

(Secretariaat Examencommissie)

VAN DE ORDE

Permanente opleiding

In deze rubriek vindt u opleidingen die kunnen worden gevolgd in het kader van de Permanente opleiding. De rubriek vormt een aanvulling op de cursuswijzer Permanente opleiding die vier keer per jaar verschijnt.

Arbeidsrecht

Ontslag***

datum: 18 december 2002,
09.00-17.00 uur
docenten: mr. D.J. Buijs,
mr. M.R. Schutte,
mr. M.J.M.T. Keulaerds
plaats: Amsterdam
punten: 5
prijs: € 749 exclusief BTW
Euroforum B.V., tel. 040-
2974832

**2^e jaarcongres Mediation:
Implementatie van mediation in
uw organisatie, een stappenplan
voor de praktische aanpak*****

datum: 12 december 2002,
09.00-16.45 uur
docenten: mr. D. Allevijn,
mr. M.C.P.H. Houben,
mr. M. Schreuder-Tromp,
prof. mr. A.F.M. Brenninkmeijer,
mr. T. Fluitsma, mr. N.A. Markus,
Ch. Dullaert
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 595
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789911

Bestuursrecht

**Bestuursrechtelijke sancties en
rechtsbescherming***

datum: 15 november 2002,
12.30-17.45 uur
docenten:
prof. mr. W. Konijnenbelt,
mr. dr. O.J.D.M.L. Jansen,
prof. mr. R.M. van Male,
mr. N. Verheij,
prof. mr. R.J.G.M. Widdershoven,
prof. mr. L.J.J. Rogier,
mr. Dr. J.T.K. Bos,
mr. E.J. Daalder
plaats: Den Haag
punten: 4
prijs: € 495 exclusief BTW
Elsevier Congressen,
tel. 070-4415742

Highlights Bestuursrecht***

datum: 26 november 2002,
15.30-21.15 uur
docenten: mr. T. Damsteegt,
mr. E. Gelpke
plaats: Amsterdam
punten: 4
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647190

Burgerlijk Procesrecht

**Ontwikkelingen
in het kooprecht*****

datum: 4 december 2002,
15.30-21.00 uur
docenten: mr. M.B.M. Loos,
mr. G.J.P. de Vries
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: € 350 geen BTW
ORP Erasmus universiteit,
tel. 010-4081597

Fiscaal Recht

Actualiteiten Fiscale Eenheid*

datum: 31 oktober 2002,
12.30-19.00 uur
docenten: dr. E.J.W. Heithuis,
mr. drs. S.A.W.J. Strik,
mr. drs. P.A.M. Pijnenburg
plaats: Leiden
punten: 5
prijs: € 595,- exclusief BTW
Elsevier Congressen,
tel. 070-4415701

Nieuw Schenkingsrecht*

datum: 3 december 2002,
12.30-17.30 uur
docenten:
prof. mr. Gr. van der Burght,
prof. mr. B.E. Reinhartz
plaats: Den Haag
punten: 3
prijs: € 545 exclusief BTW
Elsevier Congressen,
tel. 070-4415701

Omzetbelasting/BTW

datum: 2 oktober 2002,
12.30-19.30 uur
docenten:
mr. R. Bergenhenegouwen,
mr. G. Rademaker
plaats: Rotterdam
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW
Elsevier Congressen,
tel. 070-4415701

Vennootschapsbelasting/VPB*

datum: 9 oktober 2002,
12.30-19.30 uur
docenten: W.J.G. Hagens,
drs. J.E. van der Leije RA
plaats: Rotterdam
punten: 5
prijs: € 595 exclusief BTW
Elsevier Congressen,
tel. 070-4415701

Gezondheidsrecht

**3-daagse verdiepingscursus
gezondheidsrecht*****

datum: 21 november 2002,
27 november 2002 en
11 december 2002,
telkens van 09.00-16.30 uur
docenten: mr. P. Gevaerts,
mr. drs. R.H. Zuijderhoudt,
mr. E.J.C. de Jong,
prof. mr. F.C.B. van Wijnen,
prof. mr. J.K.M. Gevers
plaats: Utrecht
punten: 16
prijs: € 1.395 exclusief BTW
Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789911

Intellectuele Eigendom

Licentiecontracten****

datum: 17 december 2002,
10.00-16.30 uur
docenten:
jhr. mr. J.L.R.A. Huydekoper,
mr. S. Klos
plaats: n.n.b.
punten: 5
prijs: € 550 exclusief BTW
Kluwer Opleidingen,
tel. 0570-647682

Internationaal
Privaatrecht**Franchising, Distributie
en agentuur*****

datum: 3 december 2002,
14.00-18.45 uur
docenten: mr. H.E. Urlus,
mr. T.M. Snoep,
mr. G.J.P. de Vries,
mr. W.C. Bothof
plaats: Rotterdam
punten: 4
prijs: € 545 geen BTW
ORP Erasmus universiteit,
tel. 010-4081597

Verklaring der tekens

- * Actualiteiten
(basiskennis vereist)
- ** Introductie
- *** Verdieping I
(redelijke basiskennis
vereist)
- **** Verdieping II
(gedegen basiskennis
vereist)
- ***** Specialisatieopleiding

Ruimtelijke- orderingsrecht en milieurecht

Toerekenen van kosten en compensatie van nadeel in het omgevingsrecht*

datum: 3 december 2002,

09.30-17.35 uur

docenten:

prof. mr. P.J.J. van Buuren,

mr. D.C.E. de Groot,

mr. J.G. de Vries Robbé,

dr. ir. A.G. Bregman,

mr. A.J.J. de Gier, mr. J. Hoekstra,

mr. J.W. Genuit

plaats: Utrecht

punten: 5

prijs: € 595 exclusief BTW

Elsevier Congressen,

tel. 070-4415742

Straf(proces)recht

Masterspecial Getuigenverhoor in strafzaken****

datum: 13 november 2002

en 11 december 2002,

09.45-17.15 uur

docenten: mr. C.F. Korvinus,

drs. A. Goossens, G. Higgins

plaats: Utrecht

punten: 6

prijs: € 495 geen BTW

OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Verzekeringsrecht

Herziening Verzekeringsrecht*

datum: 9 oktober 2002,

09.30-17.30 uur

docenten:

prof. mr. J.G.C. Kamphuisen,

mr. R.G.L. Gerrits,

mr. R. Feunekes,

mr. N. Frenk,

mr. A.S. Fransen van de Putte,

dr. W.M.A. Kalkman

plaats: Den Haag

punten: 5

prijs: € 595 exclusief BTW

Elsevier Congressen,

tel. 070-4415701

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Aardoom-Fuchs, mw. mr. I., Burg. Van Reenensingel 101 (2803 PA) postbus 2114 (2800 BG) Gouda, tel. 0182-533799, fax 0182-699013, e-mail vdhoevenboth@euronet.nl

Adriaansen, mr. P.J.C., Eurode-Park 1 (6461 KB) postbus 114 (6460 AC) Kerkrade, tel. 045-5639300, fax 045-5639314, e-mail mail@bisscherouxpennino.nl

Andeweg, mw. mr. V.C., Sophiastraat 22-28 (4800 EM) postbus 3404 (4800 DK) Breda, tel. 076-5136136, fax 076-5222522, e-mail info@rassers.nl

Berg, mr. J.E.J. ten, Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153939, fax 070-5153000, e-mail jej.tenberg@prdf.nl

Berg, mr. S.A.P. van den, Stokdijkkade 19 (2671 GX) postbus 185 (2670 AD) Naaldwijk, tel. 0174-638800, fax 0174-638801, e-mail stefan.van.den.berg@dvdadvocaten.nl

Blok, mr. P.H., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700

Boesten, mr. J.L.M., Hoogveldweg 2 (6231 ET) postbus 121 (6230 AC) Meerssen, tel. 043-3640094, fax 043-3640690, e-mail info@bsadvoc.nl

Boom, mr. D.P.M.G. van den, Willem II straat 14 (5038 BG) postbus 96 (5000 AB) Tilburg

Borest, mr. J.R.R.C.L., Velperweg 10 (6824 BH) postbus 9220 (6800 KA) Arnhem, tel. 026-3575757, fax 026-4424942

Boshouwers, mw. mr. P.H.A., Jachthavenweg 121 (1081 KM) postbus 75265 (1070 AG) Amsterdam, tel. 020-6789593, fax 020-6789589, e-mail boshouwers@van-doorne.com

Bosma, mr. F.J., Van Swietenlaan 29 (9728 NX) postbus 1100 (9701 BC) Groningen, tel. 050-5214391, fax 050-5214396, e-mail f.j.bosma@plasbossinade.nl

Bredo, mw. mr. M.E.F., Bosscheweg 57 (5056 KA) postbus 3090 (5003 DB) Tilburg, tel. 013-5331949, fax 013-5332326

Dilven, mw. mr. C.A.M., Bredaseweg 161 (4872 LA) postbus 301 (4870 AH) Etten-Leur, tel. 076-5022080, fax 076-5010383, e-mail i.dilven@asselbergsklinkhamer.nl

Duinke-van Hoesel, mw. mr. N.M., Westersingel 106 (3015 LD) postbus 822 (3000 AV) Rotterdam, tel. 010-4362800, fax 010-4360224, e-mail bch.advocaten@wxs.nl

Dijk, mr. L.G. van, Ubbo Emmiusingel 23 (9711 BB) postbus 1280 (9701 BG) Groningen, tel. 050-3140840, fax 050-3128112, e-mail overes.advocaten@wxs.nl

Dijkstra, mr. S.J.O., Westplein 11 (3016 BM) postbus 23192 (3001 KD) Rotterdam, tel. 010-4401111, fax 010-4401110, e-mail bas.dijkstra@bolvanvoskuilen.nl

Everhard, mr. E., Engelse Kade 2 (4301 NA) postbus 3 (4300 AA) Zierikzee, tel. 0111-415151, fax 0111-412244

Fornier, mr. M.M., Waterlandlaan 52

(1441 MP) postbus 575 (1440 AN) Purmerend, tel. 0299-433333, fax 0299-479404, e-mail mailbox@abma.nl

Gielen, mr. F.G.J.W.C., Kapellerpoort 14-16 (6041 HZ) postbus 15 (6040 AA) Roermond, tel. 0475-333030, fax 0475-331174, e-mail fgjielen@vbvdb-advocaten.nl

Giuliano, mw. mr. A.M.E., Kenaupark 21 (2011 MR) postbus 5563 (2000 GN) Haarlem, tel. 023-5424292, fax 023-5425277, e-mail a.giuliano@vandiepen.com

Gremmen, mw. mr. M.D., Claudius Prinsenlaan 126 (4818 CP) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5303006, e-mail rgremmen@akd.nl

Groefsema, mr. L.B., Van Swietenlaan 29 (9728 NX) postbus 1100 (9701 BC) Groningen, tel. 050-5214333, fax 050-5258850, e-mail advocaten@plasbossinade.nl

Hautvast, mr. B.P.H., St. Canisiusingel 19f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820, e-mail b.hautvast@hogeandenbroek.nl

Heck, mw. mr. J.J.A.M., St. Canisiusingel 19f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820, e-mail j.vanheck@hogeandenbroek.nl

Hilberink, mr. G., Herenweg 115 (2402 ND) postbus 357 (2400 AJ) Alphen aan den Rijn, tel. 0172-442417, fax 0172-442028, e-mail hilberink@willedonker.nl

Hoeven, mw. mr. E. van der, Robijnstraat 3 (1812 RB) postbus 366 (1800 AJ) Alkmaar, tel. 072-5411103, fax 072-5411105, e-mail evdhoeven@pesman.nl

Hofmann-Kuijl, mw. mr. K.R., Nieuwe Steen 22 (1625 HV) postbus 330 (1620 AH) Hoorn, tel. 0229-246895, fax 0229-242675, e-mail whmadvocaten@hetnet.nl

Hoogstraten, mr. W.G.A., Berg en Dalseweg 71 (6522 BB) postbus 1495 (6501 BL) Nijmegen, tel. 024-3608142, fax 024-3604573, e-mail huigens.advocaat@balienet.nl

Hulten, mr. W.P. van, Julianalaan 1 (4819 AB) postbus 2090 (4800 CB) Breda, tel. 076-5253535, fax 076-5148356, e-mail info@khsadvocaten.nl

Immink, mw. mr. A.A.J., Noorderhof 22 (5804 BV) postbus 265 (5800 AG) Venray, tel. 0478-515115, fax 0478-514081

Kerkhof, mr. M.D., Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LD) Den Haag, tel. 070-3285475, fax 070-3280489, e-mail mbkerkhof@dbbw.nl

Kerkhof, mr. P.A., Prinsenkade 10 (4811 VB) postbus 2269 (4800 CG) Breda, tel. 076-5225260, fax 076-5226559

Kloppenburger, mr. M.B.C., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153000, fax 070-5153100, e-mail mbc.kloppenburger@prdf.nl

Koop, mw. mr. A.B., Beilerstraat 41 (9401 PC) postbus 300 (9400 AH) Assen, tel. 0592-316855, fax 0592-317741

Kruijff, mw. mr. S.M., Andries Bickerweg 6 (2517 JP) postbus 17199 (2517 CD) Den Haag, tel. 070-3184200, fax 070-3561340, e-mail info@bvvg.nl

Kruijt, mr. S.A., Blaak 28 (3011 TA) postbus 711 (3000 AS) Rotterdam, tel. 010-4406440, fax 010-4364400, e-mail skruijt@plp.nl

Kukolja, mr. S.J.P., Almelostraat 44 (7642 GP) postbus 888 (7640 AW) Wierden,

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan:
adres@advocatenorde.nl

VAN DE ORDE

tel. 0546-588888, fax 0546-588889, e-mail info@kolkman.nl

Landerloo, mw. mr. F.A.G.M., Hertogsingel 20 (6214 AD) Maastricht, tel. 043-3257800, fax 043-3257858, e-mail f.landerloo@hogervorstwudka.nl

Laukens, mw. mr. C., Henry Dunantlaan 1 (2992 KP) postbus 156 (2990 AD) Barendrecht, tel. 0180-642000, fax 0180-642001, e-mail b.borstboomhamm.nl

Lenters, mw. mr. G., Apeldoornseweg 31 (6814 BH) postbus 1219 (6801 BE) Arnhem, tel. 026-4434249, fax 026-4459054, e-mail mailbox@rijssenbeek.nl

Maarschalkerweerd, mw. mr. M., Bergerstraat 2 (6226 NA) postbus 1750 (6201 BT) Maastricht, tel. 0433-3626655, fax 0433-3626562, e-mail maarschalkerweerd@boelszanders.nl

Majkowsky, mw. mr. R.C., Templesplein 29 (6411 ET) postbus 149 (6400 AC) Heerlen, tel. 045-5713000, fax 045-5716666, e-mail info@luckersadvocaten.nl

Meerten, mr. R.J. van, Nieuwe Gracht 64 (2011 NH) postbus 498 (2000 AL) Haarlem, tel. 023-5347156, fax 023-5316258

Michiels, mw. mr. S.H.J., Westplein 12-14 (3016 BM) postbus 23070 (3001 KB) Rotterdam, tel. 010-2772777, fax 010-4360582, e-mail smichiels@akd.nl

Moensramal, mw. mr. A.M.S., P.F. Bergmansstraat 1 (5017 JH) Tilburg, tel. 013-5431493, fax 013-5440365

Monteiro Rodrigues, mw. mr. E., Scheveningseweg 66 (2517 KX) postbus 84046 (2508 AA) Den Haag, tel. 070-3529570, fax 070-3543813, e-mail emonteiro@houthoff.nl

Mulder, mr. P.H.A., Pantheon 25 (7521 PR) postbus 109 (7500 AC) Enschede, tel. 053-4804210, fax 053-4804257, e-mail p.h.a.mulder@kienhuishoving.nl

Mulders, mr. M.F.G., Wielkamp 5 (5301 DB) postbus 102 (5300 AC) Zaltbommel, tel. 0418-540400, fax 0418-680100, e-mail maatje.advocaten@wxs.nl

Munsters, mw. mr. S.A.R.C.W., Wilhelminapark 121 (5041 EH) postbus 616 (5000 AP) Tilburg, tel. 013-5433162, fax 013-5423785, e-mail info@vrp-advocaten.nl

Oosten, mw. mr. L.S., Wilhelminapark 15 (4818 SL) postbus 4810 (4803 EV) Breda, tel. 076-5202010, fax 076-5203433, e-mail loosten@vanierselluchtman.nl

Oostveen, mr. V.G. van, Strawinskyaan 3037 (1077 ZX) postbus 2508 (1000 CM) Amsterdam, tel. 020-4313131, fax 020-4313143, e-mail vincent.vanoostveen@bdn.nl

Oppen, mr. C.G.J. van, Weteringschans 108 (1017 XS) Amsterdam, tel. 020-6389542, fax 020-6206612

Orsel, mr. S.S.H., Dam 34 (1506 BE) postbus 1275 (1500 AG) Zaandam, tel. 075-6313121, fax 075-6350818, e-mail njadvoc@xs4all.nl

Pierik, mw. mr. T.J.A., Berg en Dalseweg 15 (6521 JB) postbus 1017 (6501 BA) Nijmegen, tel. 024-3238844, fax 024-3605430, e-mail vanschiedadvocaten@balienet.nl

Prickartz, mr. E.M.F., Lange Nieuwstraat 137 (3111 AG) Schiedam, tel. 010-4736677, fax 010-4736513

Reek, mw. mr. C.M. van der, Professor Cobbenhagenlaan 75 (5037 DB) postbus 414 (5000 AK) Tilburg,

tel. 013-4668888, fax 013-4668866, e-mail c.vandenreek@devoort.nl

Rezelman, mr. I., Bergerstraat 2 (6226 NA) postbus 1750 (6201 BT) Maastricht, tel. 043-3626655, fax 043-3626562

Roelofs, mw. mr. L.C., Scheveningseweg 66 (2517 KX) postbus 84046 (2508 AA) Den Haag, tel. 070-3529570, fax 070-3529393, e-mail roelofs@houthoff.nl

Rijpma, mr. J.W., van Grobendoncklaan 67 (5213 AV) postbus 1580 (5200 BP) Den Bosch, tel. 073-6133310, fax 073-6133768

Schlimbach, mr. M.H.J.W.B., Willem Alexanderlaan 43 (4532 DB) postbus 1047 (4530 GA) Terneuzen, tel. 0115-683344, fax 0115-630690, e-mail info@lensenadvocaten.nl

Scholteijer, mr. A.A., H.R. Poststraat 80-1 (8441 ER) postbus 542 (8440 AM) Heerenveen, tel. 0513-623666, fax 0513-625546, e-mail kantoor@zmv-advocaten.nl

Schoonen, mr. A.J., Laan van Malkenschoten 20 (7333 NP) postbus 9150 (7300 HZ) Apeldoorn, tel. 055-5792979, fax 055-5795756, e-mail bert.schoonen@achmea.nl

Seijl, mr. I.P.C., Bredaseweg 207 (5038 NE) postbus 158 (5000 AD) Tilburg, tel. 013-5840400, fax 013-5840401, e-mail ivo.seijl@twm.nl

Simonis, mr. H.M.J., Claudius Prinsenlaan 130 (4818 CP) postbus 4620 (4803 EP) Breda, tel. 076-5223677, fax 076-5149403, e-mail houbenadvocaten@netlaw.nl

Sligchers, mr. J.H., Brusselsestraat 32-36 (6211 PE) postbus 1960 (6201 BZ) Maastricht, tel. 043-3621360, fax 043-3623826

Slootweg, mr. W.H., Prins Bernhardlaan 35 (2404 NE) postbus 155 (2400 AD) Alphen aan den Rijn, tel. 0172-503250, fax 0172-503200, e-mail email@lagrolaw.nl

Stassen, mr. P.W.H., Dr. Holtropaan 42 (5652 XR) postbus 8727 (5605 LS) Eindhoven, tel. 040-2501414, fax 040-2501450, e-mail p.stassen@boskampwillems.nl

Teerink, mr. R., Willem II-straat 29 a (5038 BA) postbus 246 (5000 AE) Tilburg, tel. 013-5420400, fax 013-5430408, e-mail r.teerink@linssen-advocaten.nl

Velden, mw. mr. J.L.S. van der, Noorderpoort 7 (5916 PJ) postbus 496 (5900 AL) Venlo, tel. 077-3201920, fax 077-3543884, e-mail info@huysvlaminckx.nl

Veltman, mr. M.D., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333

Vissers, mw. mr. M.N., Westersingel 106 (3015 LD) postbus 822 (3000 AV) Rotterdam, tel. 010-4362800, fax 010-4360224, e-mail bcb.advocaten@wxs.nl

Vogels, mw. mr. M.G.H., Dr. Holtropaan 42 (5652 XR) postbus 8727 (5605 LS) Eindhoven, tel. 040-2501414, fax 040-2501450, e-mail m.vogels@boskampwillems.nl

Volbeda, mw. mr. S.G., Boulevard Heuvelink 130 (6828 KW) postbus 3068 (6802 DB) Arnhem, tel. 026-4453552, fax 026-4457504, e-mail info@bdhadvocaten.nl

Vos, mr. P.W., Europaweg 151 (2711 ER) postbus 3020 (2700 LA) Zoetermeer, tel. 079-3448181, fax 079-3427990

Vugt, mw. mr. B.I., Stationsstraat 23 (4701 NB) postbus 69 (4700 AB) Roosendaal, tel. 0165-560036, fax 0165-537965, e-mail b.vanvugt@haansbeijens.nl

Weert, mw. mr. L.A.M. van, Waalreseweg 4 (5554 HC) postbus 420 (5550 AK) Valkenswaard, tel. 040-24131932, fax 040-2431566

Welgraven, mw. mr. M., Stationsplein 20 (7607 GD) postbus 446 (7600 AK) Almelo, tel. 0546-832300, fax 0546-832398, e-mail m.welgraven@kienhuishoving.nl

Wier, mr. W. van de, Bergerstraat 2 (6226 NA) postbus 1750 (6201 BT) Maastricht, tel. 043-3626655, fax 043-3626562, e-mail maastricht@boelszanders.nl

Woestenberg, mw. mr. D.P.J., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail danielle.woestenberg@simmons-simmons.com

Worp-Kuiper, mw. mr. H.N. van der, Van Limburg Stirumstraat 250 (7901 AW) postbus 130 (7900 AC) Hoogeveen, tel. 0528-292431, fax 0528-292423

Zalingen, mr. H.G. van, Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail info@ekelmansenmeijer.nl

(3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2240000, fax 010-4148444

Steenbergen, mr. P.W.M. (Amsterdam Z-0): Stokdijkkade 19 (2671 GX) postbus 185 (2670 AD) Naaldwijk, tel. 0174-638800, fax 0174-638801, e-mail info@dvdadvocaten.nl

Thijssen, mw. mr. J.P.A. (Nijmegen): Generaal Spoorlaan 489 (2285 TA) postbus 81 (2280 AB) Rijswijk, tel. 070-3723911, fax 070-3722408

Ven, mw. mr. W.G. van de (Nijmegen): Johan de Wittlaan 2 (6828 WG) postbus 3060 (6802 DB) Arnhem, tel. 026-3516190, fax 026-3518404, e-mail daniels.partners@planet.nl

Visser, mr. D.: Stationsplein 35 (1315 KT) postbus 10185 (1301 AD) Almere, tel. 036-5344400, fax 036-5343520

Vluggen, mr. J.E.H.R. (Landgraaf): Kaalheidersteenweg 138 (6467 AE) Kerkrade, tel. 045-5429034, fax 045-5429035

Wassenaer van Catwijk, mr. A.G.J. van: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333

BEZOEKADRES/POSTBUS/
TEL./FAX/E-MAIL

Advocatenkantoor Meijer te Haarlem: postbus 498 (2000 AL) Haarlem, tel. 023-5347156, fax 023-5316258

Norton Rose Advocaten te Amsterdam: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333

KANTOORVERPLAATSING

Boode, mr. A.J. de: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333

Bruins-Koken, mw. mr. C.E.L.: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 95142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333

Donia, mr. A.A. (Rotterdam): Zuid-Hollandlaan 7 (2596 AL) postbus 90851 (2509 LW) Den Haag, tel. 070-3285328, fax 3285325, e-mail maildhg@dbb.nl

Ferriks, mw. mr. A.A. (Den Bosch): Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5142575, e-mail info@akd.nl

Graaf, mr. J. de (Utrecht): De Schoenaker 10-D (6641 SZ) postbus 30 (6640 AA) Beuningen, tel. 024-6750210, fax 024-6750211

Hertzberger, mr. W.: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333

Klaassen, mr. O.J.: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333

Kool, mw. mr. A.T. (Leiden): Rijnsburgerweg 106 (2231 AG) postbus 297 (2230 AG) Rijnsburg, tel. 071-4029311, fax 071-4030779, e-mail info@deruiterdewildt.nl

Leeuwen, mr. G.C.L.: Amstelplein 1 (1096 HA) postbus 94142 (1090 GC) Amsterdam, tel. 020-4629300, fax 020-4629333

Peters, mr. J.H.N.: Stationsplein 35 (1315 KT) postbus 10185 (1301 AD) Almere, tel. 036-5344400, fax 036-5343520

Pouw, mr. M.S. (Amsterdam): Weena 750 (3014 DA) postbus 1110

Disciplinaire

Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak,

bestaande uit mr. A.G. Beets, mr. J.C.P. Ekering, mr. H.J.A. Knijff, mr. I.E.M. Sutorius, mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

Excessief en onbehoorlijk

Raad van Discipline Amsterdam, 11 juni 2001

(Mrs. De Groot, Van Es, Remme, Meijer en Klaver)

Hof van Discipline, 14 december 2001; no. 3449

(Mrs. Van Griensven, Meeter, De Leeuw, Orië en Schokkenbroek)

Excessief declareren; vermelding op briefpapier van niet op het kantoor werkzame personen; handelen in strijd met de Boekhoudverordening; onbehoorlijke praktijkuitvoering.

- Art. 46 Advocatenwet (1.4.3.1 Financiële Verhouding; 2.2 Bezwaren van deken);
Boekhoudverordening artikel 6.
- Gedragsregels 23, 25, 29, 30, 33, 37.

Feiten

De deken heeft ambtshalve over mr. X geklaagd ter zake dat hij:

- a) excessief heeft gedeclareerd;
- b) misleidend heeft gehandeld door de vermelding op het kantoorbriefpapier van niet op het kantoor werkzame personen;
- c) heeft gehandeld in strijd met de Boekhoudverordening;
- d) er geen blijk van geeft, gezien de algehele kantoororganisatie, de praktijk behoorlijk uit te kunnen oefenen.

De Raad van Discipline achtte alle klachtonderdelen gegrond en legde mr. X de maatregel van een voorwaardelijke schorsing van drie maanden op.

Dat die schorsing voorwaardelijk werd opgelegd motiveerde de Raad met de overweging dat het onbehoorlijk optreden van mr. X, naar het zich op basis van hetgeen in deze zaak aan de orde is gekomen laat aanzien, zich, behoudens het bezwaar ten aanzien van de naleving van de Boekhoudverordening, heeft beperkt tot een bepaalde periode die gedeeltelijk wordt verklaard door bijzondere persoonlijke omstandigheden van mr. X.

Mr. X ging vervolgens in beroep bij het Hof.

Overwegingen Hof van Discipline

Ten aanzien van het eerste klachtonderdeel overwoog het Hof als volgt.

De Raad heeft in eerste aanleg drie gevallen behandeld, waarin de deken bezwaar had tegen de wijze van declareren door mr. X.

Van twee gevallen heeft de Raad geoordeeld dat weliswaar fors, maar niet excessief was gedeclareerd. De deken is van dit oordeel niet in beroep gekomen.

In hoger beroep gaat het daarom alleen nog om het door de Raad gegrond bevonden bezwaar van de deken betreffende excessief declareren in de strafzaak van A, zijn medevennoten en vennootschappen, hierna te noemen: 'A'.

Het Hof gaat uit van het volgende.

A schakelde het kantoor van mr. X in voor het behandelen van een strafzaak. Tot het dossier behoorde een proces-verbaal van ruim 500 pagina's. Er zijn geen (schriftelijke) declaratie-afspraken tussen A en mr. X gemaakt. In de betreffende zaken zijn werkzaamheden verricht door mr. Y, die als advocaat in dienst van mr. X werkzaam was. Mr. Y bracht de vijf vennoten een honorarium in rekening variërend van f 19.500 tot f 20.500 per vennoot, zulks op basis van f 450 per uur exclusief omzetbelasting. Bijgevoegd waren specificaties van bestede tijd, per vennoot uitgesplitst. In de aanbiedingsbrief vermeldt mr. Y:

'Door (mr. X) werd het straf dossier integraal bestudeerd. Wij brengen hiervoor per pagina twee minuten in rekening, terwijl hiervoor minimaal vijf minuten mag worden gerekend.'

In de specificatie wordt daarvoor een post opgevoerd van 2000 minuten per vennoot tegen f 450 per uur, hetgeen neerkomt op een totaalpost van f 75.000 exclusief omzetbelasting. A heeft tegen dit laatste onderdeel van de declaraties geprotesteerd.

Naar aanleiding van dat protest heeft mr. Y bij brief (onder meer) als volgt gereageerd:

'Mijn deel van de declaraties staat in het geheel niet in volstrekte wanverhouding met de geleverde prestatie. U zult toch moeten erkennen, dat hetgeen door mij persoonlijk in de strafzaak is gedeclareerd als uiterst minimaal moet worden beschouwd.'

en:

'Over het deel dat [mr. X] heeft aangegeven te hebben gewerkt heb ik geen oordeel. Hierover zult u hem moeten aanspreken. Hij is ook degene op kantoor die het declaratiebeleid bepaalt.'

A heeft zich vervolgens tot de deken gewend. Dit heeft ertoe geleid dat A en mr. X een regeling hebben bereikt, (onder meer) inhoudende dat in de strafzaak f 75.000 werd gecrediteerd.

Ten verzoeken van mr. X heeft het Hof in verband met dit eerste onderdeel van het bezwaar mr. Y als getuige gehoord.

De deken stelt dat mr. X de door hem gedeclareerde werkzaamheden niet heeft verricht en dat er geen noodzaak voor bestond. Mr. X is van mening dat de deken niet-ontvankelijk is in dit onderdeel van het bezwaar, nu de declaratie niet is begroot, zodat van excessief declareren geen sprake kan zijn. Subsidiair voert hij aan, dat hij de declaratie tot het gewraakte bedrag heeft gecrediteerd en ten slotte stelt hij dat hij het dossier wel degelijk heeft gelezen en als behandelend advocaat ook heeft moeten lezen, zulks met het oog op een bespreking bij het Openbaar Ministerie. Mr. X ondersteunt zijn stellingen met een specificatie van zijn

Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het *Advocatenblad* zijn gepubliceerd zijn ook te vinden

op www.advocatenorde.nl en *BalieNet*

werkzaamheden, naar zijn zeggen ongeveer drie weken voor de zitting van het Hof opgesteld.

Voor het Hof is komen vast te staan, dat niet mr. X (zoals hij stelt) maar in feite mr. Y de behandelend advocaat van deze zaak was. Mr. Y heeft zulks ter zitting als getuige onder ede verklaard. Deze verklaring vindt steun in de brief van A aan de deken waarin A stelt:

'In onze beleving was de behandelend advocaat mr. Y. Ikzelf heb [mr. X] nog nooit ontmoet en mijn partners slechts eenmaal. Ook alle correspondentie werd altijd door mr. Y ondertekend.'

Mr. Y heeft zijn werkzaamheden in de declaratie deugdelijk gespecificeerd. Ter zitting heeft hij verklaard dat hij het betrokken dossier onder zich had en dat hij niet gezien of anderszins gemerkt heeft dat mr. X het dossier of delen van het dossier heeft ingezien. Er staan geen aantekeningen van mr. X in het dossier en ook uit de contacten met mr. X over de zaak is hem niet gebleken, aldus heeft mr. Y verklaard, dat mr. X het dossier heeft gelezen. Ook bestond naar zijn oordeel geen noodzaak en drong zich niet de wenselijkheid op dat mr. X het dossier (in volle omvang) zou lezen. Voorts heeft mr. Y als getuige verklaard dat, toen de einddeclaratie moest worden gemaakt, mr. X tegen hem zei:

'Zeg maar, dat ik het hele dossier integraal heb bestudeerd.'

en dat na enige discussie over de te declareren tijd per pagina, deze tijd door mr. X werd bepaald op 2 minuten. Van enig overleg met A met betrekking tot het lezen van dit zeer omvangrijke dossier is niet gebleken.

Gelet op het voorgaande, in onderling verband en samenhang beschouwd, dient het ervoor gehouden te worden dat geen deugdelijke grond voor de declaratie, voorzover die betrekking heeft op de door mr. X gedeclareerde werkzaamheden, bestaat, dat de declaratie als excessief moet worden aangemerkt en dat dit onderdeel van het bezwaar gegrond is. Dit oordeel van het Hof wordt niet anders doordat de declaratie niet is begroot (hetgeen ook niet mogelijk is voorzover het een declaratie in het niet-burgerlijke zaak betreft) en uiteindelijk is gecrediteerd.

Ten aanzien van het tweede klachtonderdeel overwoog het Hof als volgt.

In de periode van ongeveer januari 2000 tot ongeveer april 2000 stonden acht namen op het kantoorbriefpapier van mr. X vermeld. Een daarvan, D, werd ten onrechte vermeld als advocaat en procureur. Vier personen (E, F, G, en H, allen aangeduid als juridisch medewerker) waren niet bij mr. X werkzaam en zijn ook nooit bij hem werkzaam geweest. Ten aanzien van genoemde E blijkt mr. X niet te weten of de naam wel juist is en of het een

man of een vrouw betreft. Volgens mr. X is hij met de vier betrokkenen een dienstbetrekking overeengekomen uitsluitend op basis van telefoongesprekken, die hij met hen heeft gevoerd vanuit het ziekenhuis. Daarop heeft hij de drukker opdracht gegeven het kantoorbriefpapier van de namen te voorzien. Het is zelfs de vraag of zij, in het bijzonder E, wel bestaan. Betrokkenen zijn niet op hun werk verschenen, zonder verder ooit iets van zich te hebben laten horen. Naar mr. X stelt, beschikt hij over geen enkel (schriftelijk) gegeven omtrent de vier in dienst genomen medewerkers. Slechts één keer, zo stelt mr. X, heeft hij verzuimd de namen van deze niet bij hem werkzame personen en de onjuiste vermelde kwaliteit van D door te halen.

Het Hof constateert dat zich in het onderhavige klachtdossier meerdere brieven van mr. X bevinden, waarop de (niet-doorgehaalde) namen van niet aan het kantoor verbonden advocaten staan vermeld. Het gaat hier derhalve niet om – zoals mr. X stelt – een incident dat slechts eenmaal is voorgevallen.

Mr. X heeft derhalve misleidend gehandeld door gebruik te maken van dit kantoorbriefpapier. De hiervoor weergegeven lezing van mr. X met betrekking tot de gang van zaken bij de sollicitaties acht het Hof overigens niet aannemelijk.

Ten aanzien van het derde klachtonderdeel overwoog het Hof als volgt.

De deken heeft aan mr. X geschreven:

'Het is mij bekend dat diverse van uw vertrekkende medewerkers problemen ondervinden bij de financiële afwikkeling van het dienstverband met uw kantoor. Omdat ik wil uitsluiten dat dit het gevolg is van financiële problemen van uw kantoor verzoek ik u mij binnen 10 dagen te informeren met betrekking tot de financiële situatie van uw kantoor en uw Stichting Beheer Dergengelden, zulks met inbegrip van de liquiditeit en solvabiliteit daarvan.'

Mr. X stelt zich op het standpunt, dat hij aan dit verzoek heeft voldaan door toezending van een verklaring van zijn belastingadviseur, luidende:

'Naar onze mening is de liquiditeit en solvabiliteit van het kantoor voldoende op peil.'

De deken heeft deze verklaring onvoldoende bevonden (onder meer) omdat de verklaring zich niet uitstrekte tot de Stichting Beheer Dergengelden. Mr. X meent dat de deken onvoldoende grond had om een dergelijke verklaring te vragen omdat de genoemde problemen ten tijde van het verzoek waren opgelost. Hij stelt dat hij overigens aan het verzoek heeft voldaan, nu hij aangeboden heeft de inlichtingen ook betrekking te laten hebben op de Stichting Beheer Dergengelden.

Artikel 6, lid 1 van de Boekhoudverordening bepaalt, dat de advocaat verplicht is desgevraagd de deken de gewenste inlichtingen te verschaffen over de door hem gevoerde administratie, de hem ter beschikking staande of door hem bestuurde Stichting Deringeld en de financiële situatie van zijn praktijk, met inbegrip van de liquiditeit en de solvabiliteit daarvan. Naar het oordeel van het Hof vormden de problemen van mr. X met gewezen medewerkers bij de financiële afwikkeling van hun arbeidsovereenkomst een redelijke grond voor de deken om inlichtingen te vragen, ook met betrekking tot de Stichting Beheer Deringeld van mr. X. Dit wordt niet anders indien de problemen ten tijde van het verzoek reeds zouden zijn opgelost. Het aanbod van mr. X om nadere informatie te (doen) verstrekken miskent dat aan een redelijk verzoek van de deken onverwijld voldaan dient te worden en dat het in plaats daarvan doen van een aanbod als mr. X deed de deken in de uitoefening van zijn taak belemmert hetgeen tuchtrechtelijk laakbaar is. Mr. X heeft daardoor tuchtrechtelijk verwijtbaar gehandeld in strijd met de Boekhoudverordening.

Ten aanzien van het laatste klachtonderdeel overwoog het Hof als volgt.

Als door mr. X erkend staat vast, dat de organisatie van het kantoor in elk geval in de periode van september 1999 tot medio januari 2000 niet naar behoren is geweest. Mr. X wijt dit aan zijn privé-omstandigheden in die periode waardoor hij weinig op het kantoor aanwezig kon zijn. Met erkenning van de wel zeer moeilijke privé-omstandigheden van mr. X oordeelt het Hof dat mr. X zich met betrekking tot deze periode niet geheel kan disculperen; het had op de weg van mr. X gelegen maatregelen te treffen om de nadelige gevolgen van zijn afwezigheid op te vangen. Van het nemen van zodanige maatregelen is niet gebleken.

Ook voordien was echter al van een gebrekkige organisatie sprake. Vier ex-medewerkers van mr. X, tezamen destijds een substantieel deel vormend van de personele bezetting van het kantoor, hebben schriftelijke, onder ede bevestigde, verklaringen hieromtrent afgelegd, die betrekking hebben op ook de periode van een aantal maanden voor september 1999. Uit deze verklaringen, in onderling verband en samenhang gelezen, blijkt (onder andere) van:

- onevenredige aandacht van mr. X voor het declareren en het innen van zijn declaraties;
- het majoreren van conceptdeclaraties van medewerkers in verband met gestelde eigen werkzaamheden, zonder dat voor wat de werkzaamheden van mr. X betreft blijkt van een deugdelijk tijdregistratiesysteem;
- veelvuldige afwezigheid van mr. X, zonder dat blijkt van adequate maatregelen ter voorkoming van problemen;
- chronische onderbezetting van het secretariaat, mede voortvloeiend uit een groot verloop (overigens ook van andere medewerk(st)ers) ten gevolge van onheuse bejegening door mr. X;

- veelvuldig door mr. X (veel) te laat komen op kantoor, op besprekingen met cliënten en op zittingen.

Uit deze verklaringen, waarop de verklaring van de getuige mr. Y met name wat betreft de gang van zaken bij het declareren aansluit, moet worden afgeleid, dat mr. X in de genoemde periode de praktijk niet behoorlijk heeft uitgeoefend hetgeen het Hof op grond van artikel 46 van de Advocatenwet als tuchtrechtelijk laakbaar aanmerkt.

Weliswaar staan tegenover de genoemde verklaringen andere, op verzoek van mr. X afgelegde, getuigenverklaringen, te weten van drie juridisch medewerkers van mr. X en zijn boekhouder. Hun, voor (de kantoororganisatie van) mr. X gunstige verklaringen, kunnen echter niet tot een ander oordeel leiden, nu zij allen eerst na oktober 1999 in dienst van mr. X zijn getreden dan wel voor hem zijn gaan werken. Hun verklaringen kunnen niet afdoen aan de door mr. X erkende gang van zaken in de periode van september 1999 tot medio januari 2000, terwijl zij niet uit eigen wetenschap hebben kunnen verklaren over de periode van voor september 1999.

Gelet op de ernst van de gebleken bezwaren is het Hof, met eenparigheid van stemmen, van oordeel dat de opgelegde maatregel dient te worden verzwaard. Volgt vernietiging van de beslissing van de Raad voorzover betreffende de opgelegde maatregel en oplegging van een voorwaardelijke schorsing van vier maanden, met bekrachtiging van de beslissing van de Raad voor het overige.

Noot

De commissie disciplinaire rechtspraak laat zich zelden uit over de strafmaat. Hier zou ik een uitzondering willen maken. De 'bijzondere persoonlijke omstandigheden van mr. X' die door de Raad zijn aangevoerd worden niet verder verduidelijkt. Het komt mij echter voor dat die omstandigheden een vrij langdurige situatie, meer dan incidenteel, van wat gewone mensen als oplichting en bedrog zullen ervaren nooit zouden moeten kunnen excuseren. Als die omstandigheden mr. X zouden verhinderen de praktijk als een fatsoenlijk advocaat uit te oefenen zou hij die praktijk, al was het maar tijdelijk, moeten neerleggen.

Er zijn advocaten voor minder geschrapt.

E. ■